

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Politické systémy Jižní Koreje a Taiwanu –
komparace**

Milan Horák

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

**Politické systémy Jižní Koreje a Taiwanu –
komparace**

Milan Horák

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Ladislav Cabada, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Poděkování

Rád bych vyjádřil poděkování doc. PhDr. Ladislavu Cabadovi, Ph.D. za čas, který mi věnoval.

Obsah

1. Úvod	2
1.1. Teorie přechodů k demokracii.....	6
2. Korejská republika	9
2.1. Základní údaje.....	9
2.2. Historicko-politický vývoj	10
2.3. Přechod k demokracii v Koreji.....	21
2.3.1. Související faktory a vyhodnocení	23
3. Čínská republika (Taiwan)	28
3.1. Základní údaje.....	28
3.2. Historicko-politický vývoj	30
3.3. Přechod k demokracii na Taiwanu	38
3.3.1. Související faktory a vyhodnocení	40
4. Komparace	46
5. Závěr	50
Seznam použité literatury a pramenů:	53
Resumé	63
Přílohy	64

1. Úvod

Jedním z možných objektů studia komparativní politologie jsou politické systémy. V současném světě se vyskytují stovky politických systémů. Nabízí se tak nespočetné množství možností, které lze zkoumat. Protože však existují velmi odlišné případy, je vhodné pro smysluplnou komparaci zvolit subjekty, které mají společné alespoň nějaké základní parametry či jsou si svým charakterem jakkoliv blízké.

Tato práce je analýzou omezeného počtu politických systémů, které sdílí stejné typologické prvky. Jedná se o tzv. regionální statistické analýzy, které *„jakožto teritoriálně úzeji vymezené mají přednostně vypovídací hodnotu týkající se již připomínaných specifík vývoje dané oblasti, a to v rovině vázané na historický vývoj (koloniální minulost), resp. Kulturní (náboženství a jazyk) a teritoriální (rozsah zemědělské a průmyslové výroby, vztah k obchodním cestám, moři apod.) specifika“* (Říchová 2007: 81).

Vybranými zeměmi pro komparaci politických systémů jsou Korejská republika a Čínská republika na Taiwanu. Tyto země byly vybrány pro své charakteristické vlastnosti, které do určité míry sdílejí. Jedná se o země, které leží ve stejném regionu a jejichž území má v rámci regionu do jisté míry strategický charakter. Přístup k moři je naprosto stěžejním pro export pro oba státy. Podobná je historická zkušenost při japonské okupaci či zahraničně-politická orientace po druhé světové válce, která byla dána soupeřením mocností a bipolárním rozdělením světa. I to jsou příklady společných vlastností. Nástup autoritářských režimů k moci, jejich vláda a následná postupná demokratizace ke konci 80. let 20. století je jedním ze stěžejních důvodů komparace těchto dvou zemí. V nedávné historii pak obě země poji industrializace a následný velmi výrazný hospodářský růst. Spolu

s Hongkongem a Singapurem jsou označovány za tzv. asijské tygry či draky. Jako jedno z možných vysvětlení je zmiňován další společný znak, totiž ovlivnění konfuciánskou tradicí a z toho vycházejících společných kulturně-historických návyků (Lin 2012: 107).

Obsah této práce tvoří komparace politických systémů Korejské republiky a Taiwanu. Popisovány jsou okolnosti, které měly nebo mají zásadní vliv na domácí i zahraniční politiku a které jsou s danou zemí neodmyslitelně spjaty.

V případě Korejské republiky mám na mysli především rozdělení Korejského poloostrova, Korejskou válku a z toho vyplývající špatné vztahy se severním susedem, totiž s Korejskou lidově demokratickou republikou či blokace vstupu do OSN v důsledku bipolárního konfliktu. To vše nemá dopad jen na politiku daných zemí. Tyto problémy ovlivňují celý region a mají značný destabilizační efekt.

V případě Taiwanu se jeví jako zásadní otázka politického statutu. Země disponuje velmi omezenou vnější suverenitou. S tím jsou spojeny problematické vztahy s pevninskou Čínou, která ostrov považuje za svou integrální součást. Nejasná je i pozice Taiwanu v mezinárodním prostředí.

Práce je členěna do kapitol a podkapitol, aby byl komplexně popsán jak historicko-politický vývoj, tak i přechod k demokracii a s tím spojená problematika. Pozornost je věnována také oblastem, jako jsou zákonodárná a výkonná moc, soudní systém, administrativní dělení, stranický systém či další základní údaje jako počet obyvatel, ekonomická úroveň, náboženství atp. Nechybí ani popis aktuální politické situace či jiné oblasti specifické pro danou zemi.

Práci tvoří kombinace tzv. diachronní a synchronní komparace. Pro komplexní analýzu a pochopení současného stavu je nezbytný alespoň částečný výklad dějin se zaměřením na hlavní politické události, které

měly na formování států bezprostřední vliv a ovlivňují politický systém prakticky dodnes. Diachronní linie se tak zabývá vývojem historicko-politického dění na daném území či regionu (zřídka i v celosvětovém kontextu) především v 19. a 20. století. Pro lepší pochopení a zasazení do kontextu jsou velice stručně zmíněny i události starší.

Práce neopomíná hlavní milníky a politické události obou států, jež je bezprostředně ovlivňovaly a které měly nezřídka vliv na dění v mezinárodním kontextu. Cílem je poskytnout jedinečný vhled do minulosti obou zkoumaných států a následně definovat a porovnat společné znaky, jež v průběhu času obě země sdílely/sdílí a které je bezprostředně ovlivňovaly/ovlivňují. V kontextu těchto událostí se lze případně pokusit o interpretaci budoucího vývoje.

Další část práce, která plynule navazuje na část předchozí, tvoří přechod k demokracii, konsolidace systému a vyhodnocení. Pro tuto část je použita tzv. komparace synchronního typu. Záměrem je definovat a následně porovnat faktory, které vedly k pádu autoritativních režimů ve zmíněných zemích. Na což navazuje vyhodnocení tranzice k demokratickému zřízení a jeho úspěšnost. V této části je hlavním cílem aplikovat Huntingtonovu hypotézu pro úspěšný přechod k demokracii na případ Koreje a Taiwanu. Následně bude vliv těchto faktorů na zkoumaných případech vyhodnocen a případně dojde k potvrzení či vyvrácení této teorie. Způsob vyhodnocení úspěšnosti přechodu k demokracii a teoretická část je popsána v následující kapitole.

Při zpracování práce je tedy uplatněna metoda kombinace diachronní a synchronní komparace, což poskytuje analýzu vývoje dvou systémů do současné doby, která je doplněna o synchronní dimenzi přechodu k demokracii s následným vyhodnocením. Hlavním cílem je určit společné znaky ve vývoji obou politických systémů a aplikovat

Huntingtonovu hypotézu o přechodech k demokracii na zkoumané státy. Úspěšnost přechodu bude vyhodnocena s pomocí údajů z odborných institutů a nevládních organizací.

Pro zpracování práce jsou použity odborné knihy a časopisy především ze sféry politické vědy doplněné o různé statistiky, grafy a různé další materiály. Protože se jedná o téma, které není v českých podmínkách dostatečně zpracované, jsou ve značné míře využity cizojazyčné zdroje, a to zejména anglické. Stěžejním pramenem v oblasti historického vývoje států jsou knihy z edice Dějiny států od nakladatelství Lidové noviny. V případě Koreje se jedná o autorský kolektiv pod vedením C. J. Eckerta, resp. o autorský kolektiv pod vedením I. Bakešové v případě Taiwanu. Hlavním pramenem v oblasti politických systémů je kniha Pacifická Asie - Z politologické perspektivy. A to především relevantní kapitoly, tj. Politický systém Korejské republiky od L. Cabady a Politický systém Taiwanu od D. Šance. Problematika přechodů k demokracii čerpá převážně z publikace O přechodech k demokracii od V. Dvořákové a J. Kunce, dále pak z knihy Přechody k demokracii v teorii a praxi od M. Ženíška, případně z kapitol od B. Říchové. Velkou měrou přispěla nejen kniha S. Huntingtona Třetí vlna s podtitulem Demokratizace na sklonku dvacátého století, ale i jeho odborné články jako How Countries Democratize či Democracy's Third Wave. Dále bylo pro tuto práci použito velké množství odborných článků a různých dalších zdrojů jako např. ročenky apod.

Při zkoumání cizích zemí je prakticky nemožné vyhnout se specifickým jazykovým vlastnostem ve vztahu k českému jazyku. Na mysli mám transkripci především korejských a čínských názvů, jmen, míst apod. Po uvážení jsem se rozhodl v této práci uvádět kombinaci českých a anglických přepisů. Pokud je v českém prostředí určitý název dostatečně rozšířený, pak je i v textu použito českého přepisu. Ne vždy je

však takové řešení možné. V těchto případech je pak použito přepisu z anglického jazyka či kombinace, aby nedošlo k záměně. Pokusím se tak citlivě využít obou možností, aby text byl maximálně srozumitelný. Cílem není dokonalý přepis ve všech uváděných případech, ale spíše snaha o dostatečně komfortní výklad.

1.1. Teorie přechodů k demokracii

Politologický výzkum zabývající se změnou režimů se datuje od 70. let 20. století. Předmětem výzkumu byla prvotně spíše fáze přechodu k nedemokratickému režimu. Přechody opačným směrem, tj. od nedemokratických režimů k nastolení demokracie, se politologie zabývá kratší dobu (Říchová 2000: 241). Přechodem se tak rozumí interval mezi změnou politického režimu a jeho nahrazení režimem jiným. Těmito jevy se zabývá teorie přechodů, nebo také *tranzitologie* (Dvořáková – Kunc 1994: 7). Termín *demokratizace* je významově užší a nelze jej pokládat za automatický popis situace změny nedemokratického režimu. Změna režimu je velmi riziková, výsledkem přechodu tak nemusí být nutně demokratický režim.

Přechody k demokracii jsou velice individuální záležitosti. Většina je případem *sui generis*, i přesto však lze vysledovat určité opakující se tendence a shodné vlastnosti. Je tedy možné utvořit alespoň základní typologii a jednotlivé případy tak podle jednotlivých kritérií rozřadit. K takovému zařazení pomůže Huntingtonova typologie přechodů k demokracii, která zmiňuje tři hlavní kategorie – přerod (*transformation*), výměna (*replacement*) a přeměna (*transplacement*) (Huntington 2008: 115). Všechny tři kategorie vycházejí ze vztahů mezi vládou a opozicí,

reformátory a odpůrci změn ve vládě či mezi umírněnými a radikály v rámci opozice (Ženíšek 2006: 67).

Přerod označuje situaci, kdy se do čela demokratizace postaví sama současná nedemokratická mocenská elita. Proces přechodu je tak v rukou vládnoucí elity, která jej v podstatě kontroluje. V případě výměny hrají hlavní úlohu opoziční síly. Jedná se o diskontinuitní model, který je obvykle důsledkem kolapsu starého režimu. Přeměna je pak výsledkem spolupráce vládnoucí elity a opozice (Ženíšek 2006: 69-70). Tato kategorie tedy kombinací obou předchozích příkladů.

Úspěšnost přechodu k demokracii lze dostatečně vyhodnotit až s určitým časovým zpožděním. Vznik demokratického systému a následná konsolidace není otázkou let, ale spíše několika dekád. Výzkumy ukazují, že pro komplexní zhodnocení systému je třeba odstup dvou či tří desetiletí (Říchová 2000: 241), což Korea i Taiwan splňuje.

Podle Huntingtona má vliv na úspěšnou konsolidaci několik faktorů, které se mohou zároveň ovlivňovat. Je to především otázka politické kultury, resp. zkušenosti z první či druhé demokratizační vlny, z kterých by mohla vyplynout poučení platná pro ustavení demokratického systému. Předchozí zkušenost s demokracií jednoznačně usnadňuje stabilizaci demokracie nové. Úspěšnost tohoto faktoru je také ovlivňována délkou trvání demokracie a historickým odstupem. Delší a nedávnější zkušenost jednoznačně úspěšnosti nahrává.

Dalším faktorem je hospodářská úroveň. Lze totiž vysledovat, že čím je hospodářství industrializovanější a modernější, tím pravděpodobněji v ní vznikne demokratický režim. To do jisté míry souvisí s úrovní vzdělanosti obyvatelstva a s komplexností společnosti.

Třetím faktorem je vliv mezinárodního prostředí, tj. vnějšího vlivu. Demokratické státy mají tendenci upřednostňovat demokratické režimy,

udržovat s nimi těsné vztahy a uplatňovat v nich svůj vliv, což konsolidaci nových demokracií může do jisté míry usnadňovat.

Dalším faktorem je samotný okamžik zahájení demokratizace. Země, které zahájily tzv. třetí vlnu, měly svou vlastní motivaci, své vlastní důvody. Huntington se domnívá, že tyto země, kde převažovaly domácí příčiny a začaly tak s demokratizací dříve, mají větší šanci na úspěch. Proti tomuto názoru lze namítnout, že země „opozděné“, které následovaly demokratizační trendy, mohou čerpat ze zkušeností ostatních, počítat s určitými vzorci chování vnějších aktérů a vyvarovat se tím chyb a vůbec přizpůsobit své chování.

Jako poslední faktor Huntington zmiňuje způsob přechodu. Demokratické konsolidaci přispívá spíše cesta nenásilí a konsenzuálnosti, než cesta násilí a konfliktů (Huntington 2008: 260-266). Toto jsou základní otázky, po jejichž zodpovězení lze alespoň částečně odhadnout šanci na ustavení demokratického režimu a jeho následnou úspěšnou konsolidaci.

Pro vyhodnocení úspěšnosti přechodu k demokracii jsou použita data nevládních organizací a odborných institutů, které danou problematikou dlouhodobě sledují a mohou tak poskytnout relevantní data. Mezi takové organizace patří Freedom House, která předkládá každoroční zprávu o stavu nejen svobody, občanských a politických práv ve světě již od roku 1972 (Freedom House 2014). Dalším použitým ukazatelem je tzv. Bertelsmann Transformation Index (BTI), který hodnotí proces přechodu k demokracii a tržnímu systému v mezinárodním srovnání (BTI 2014a).

2. Korejská republika

2.1. Základní údaje

Korejská republika se nachází na jižní části korejského poloostrova. Přestože má pozemní hranici pouze se Severní Koreou, nachází se na strategickém místě v regionu mezi Japonskem a Čínou. Jižní Korea tvoří méně než polovinu celkové rozlohy Korejského poloostrova, a to 99 720 km². Podle odhadů z roku 2013 žije v Jižní Koreji téměř 49 milionů lidí, což z ní činí 26. nejlidnatější stát světa. Zároveň se jedná o jeden z nejhomogennějších národů na světě. Největší menšinu tvoří přibližně 20 000 Číňanů (CIA 2014a). Celkový HDP za rok 2012 je 15. nejvyšší na světě (World Bank Group 2014: 1). Největší náboženskou skupinu tvoří křesťané s 31,6 procenty, následují buddhisté s 24,2 procenty. Téměř polovina obyvatel (43,3 procent) se označuje jako bez vyznání (CIA 2014a).

Jižní Korea je prezidentská republika. Současná verze ústavy pochází z roku 1987, obsahuje 130 článků v 10 kapitolách (Constitutional Court of Korea 2014). Hlavou výkonné moci je prezident, který je volen na dobu pěti let. V současné době je prezidentkou Pak Kun-hje (Park Geun-hye). Parlament je unikamerální, zákonodárnou moc tvoří Národní shromáždění – *Kukhoe*. Počet poslanců v národním shromáždění není stabilní, avšak pohybuje se kolem 300 osob. V budoucnu navíc není vyloučeno zřízení druhé komory parlamentu, k čemuž by mělo dojít po případném sjednocení poloostrova (Cabada 2009: 86-87). Volební systém je smíšený, většina poslanců je volena systémem prosté většiny v jednomandátových volebních obvodech, přibližně jedna šestina je pak volena proporčně. Pro proporční část je uplatňována 3% klauzule. Zákonodárci jsou závislí na své straně, což v důsledku znamená vysokou stranickou disciplínu (Jang 2008).

Stranický systém je v Korejské republice specifický. Vlivem konfuciánské tradice je v systému znatelná vysoká personalizace politiky. Ve velmi homogenní společnosti lze také pozorovat regionální štěpnou linii, která je pro Koreu typická (Reilly 2007: 195). Do 80. let měla Jižní Korea bipartismus, od 90. let pak umírněný multipartismus. Ve volbách v dubnu 2012 kandidovalo na 20 politických uskupení, do Národního shromáždění se však dostaly jen 4 politické strany a 3 nezávislí kandidáti. Se ziskem 152 mandátů volby vyhrála strana *Saenuri*, což je nástupce Velké národní strany (Inter-Parliamentary Union 2014). Jižní Korea je na samosprávné úrovni rozdělena na 16 celků a sedm samosprávných metropolí. I přes zmíněný regionalismus se jedná o centralizovaný stát (Cabada 2009: 93).

2.2. Historicko-politický vývoj

Již ve 4. století př. n. l. lze na území Korejského poloostrova sledovat formování společností, kde se rozvíjela politická struktura. Jednalo se spíše o menší útvary, zpravidla kolem větších měst. Na přelomu 3. a 4. století př. n. l. došlo ke sjednocení sousedících útvarů a vzniku Starého Čosonu (také Ko Čoson). V důsledku střetů s čínským státem Jen postupně Starý Čoson upadal a území Korejského poloostrova bylo postupně penetrováno, což znamenalo posun do čínské sféry vlivu nejen politické, ale i vojenské a ekonomické (Eckert et al. 2001: 12-14; Lee 1988: 16-21).

V 1. století našeho letopočtu se na jihu Korejského poloostrova postupně zformovalo federativní uskupení tří kmenových útvarů, tzv. éru tří Han – Samhan. Severní část Korejského poloostrova ovládaly útvary Okčo a Východní Je a Kogurjo, které zasahovalo i na území Mandžuska.

Kogurjo dosáhlo svého vrcholu ve 4. století, kdy si podmanilo okolní území a hlavní město bylo přesunuto na jih, do Pchjongjangu (Janoš 2007: 38-39). Na jihu mezitím došlo k zformování tří království – Päkče, Silla a Kaja. Tento politicko-vojenský proces trval více jak 3. století, během něhož došlo k významnému celospolečenskému rozvoji. Jako vzor posloužila Čína, kde se mezitím rozvinula vyspělá civilizace. Tyto tři království – Kogurjo, Päkče a Silla pak spolu vzájemně soupeřily o nadvládu a hegemoniální postavení na Korejském poloostrově (Rees 1988: 6).

Čína se v průběhu 7. století snažila opakovaně podrobit Kogurjo, avšak vždy bez úspěchu. To se povedlo až v roce 668 s pomocí království Silla, kdy bylo Kogurjo definitivně poraženo (Janoš 2007: 52). Po pádu Kogurja chtěla Čína rozšířit svůj vliv na celý Korejský poloostrov. Král Silly Munmu však odmítl nabízené místo místokrále, čímž *de facto* odmítl rozšíření čínské sféry vlivu na Korejský poloostrov. Místo toho založil nový stát Sjednocená Silla a podnikl tažení k ovládnutí bývalé Päkče a jižní části Kogurja. Roku 676 se Čína stáhla mimo Korejský poloostrov a *de facto* tak akceptovala nárok Silly na vládu nad celým poloostrovem (Eckert et al. 2001: 36-37). V polovině 8. století Silla dosáhla vrcholu moci a prosperity. K tomu dopomohlo i vřelé přijetí a rozšíření buddhismu jako oficiálního náboženství (Lee 1988: 59).

Již v 9. století však docházelo k postupnému úpadku Silly, na počátku 10. století v rozpadající se Sille došlo v její severní části k ustanovení Pozdního Kogurja, z čehož bylo odvozeno Korjo. V první polovině 10. století Korjo obsadilo fragmenty rozpadlé Silly a také expandovalo na sever, kde se rozpadlo království Parhe a Korjo tak posunulo svou hranici až k řece Ja-lu. Tím bylo nejen završeno sjednocení celého Korejského poloostrova do jediného státního útvaru. Navíc došlo k zformování národní uvědomělosti. Od této chvíle tak lze hovořit o obyvatelích jako

o Korejcích (Janoš 2007: 65). Z Korja se postupně vyvinul poměrně vyspělý stát, jehož prosperitu narušily až boje s Mongoly ve 13. století. Korjo se v druhé polovině 13. století po několika krvavých střetech nakonec podrobilo (Eckert et al. 2001: 73-74). Uchopení moci v Číně dynastií Ming mělo důsledky i pro Korjo. Počáteční přátelské vztahy se koncem 14. století proměnily. Čína začala znovu uplatňovat nároky na Korejský poloostrov. To způsobilo založení nové dynastie Čoson, hlavním městem se stal Soul a i přes velkou autonomii v otázce vnitřní správy se Korea na dlouhou dobu stala v podstatě čínským protektorátem (Janoš 2007: 79-80; Lee 1988: 165). To mimo jiné vedlo k rozšíření konfucianismu do Koreje.

Počátek 15. století byl ve znamení rozvoje v různých oblastech jako např. v lékařství, astronomii, ale i jiných vědách. Velkým úspěchem se stalo i zavedení hangulu, korejské hláskové abecedy, kterou založil v roce 1446 král Sedžong (Sejong). Do této doby bylo totiž nutné užívat čínské abecedy, která byla pro korejštinu velmi nepraktická (Rees 1988: 23-24).

V polovině 16. století začaly Koreu ohrožovat japonské výpady, které byly za přispění slavného vojevůdce I Sun-Sina (Yi Sun-sina) odraženy. Podobná situace se opakovala znovu koncem 16. století a výsledek byl stejný jako v prvním případě (Ford 1997).

Po pádu dynastie Ming v roce 1644 se Korea uzavřela do izolace, která trvala více jak dvě století. To v Koreji sice zachovalo čínské tradice, avšak toto období bylo po stránce politické a společenské spíše stagnační. Naopak změny ve výběru daní a zefektivnění zemědělského sektoru vedly k masivnímu nárůstu populace. Je odhadováno, že v roce 1657 měla Korea kolem dvou milionů obyvatel, v roce 1753 již přes sedm milionů (Rees 1988: 29-33). Izolaci pomáhala i poloha Korejského poloostrova, který byl mimo hlavní námořní trasy Evropanů, kteří se mezitím etablovali v Japonsku i v Číně. Přes velmi omezené, spíše

náhodné styky s Nizozemci (Hamel 2011), či Portugalci (Smith 1900: 43) neměli Korejci o navazování kontaktů zájem. I přes pozdější pokusy o násilné vniknutí do Koreje Američany či Francouzi se Korea ubránila. Přímá kolonizace evropských mocností se tak Koreji vyhnula. Součástí obranné politiky byl i zákaz „západního“ náboženství, které se do Koreje postupně začalo šířit především z Číny (Rees 1988: 34-37).

Z izolace Korea vystoupila až v roce 1876, kdy došlo na základě podpisu khanghawské dohody k navázání styků s Japonskem, což bylo důsledkem probíhajících reforem Meidži. Brzy následovaly další smlouvy s Američany (1882), Brity (1883), Němci a Rusy (1884) a později i s Itálií či Rakouskem, které však byly vždy z hlediska Koreje nerovnoprávné (Smith 1900: 44-45).

Následující léta byla ve znamení souboje o vliv na Korejský poloostrov ze strany Japonska, Číny, ale i Ruska. Prohra Číny v čínsko-japonské válce (1894-1895) znamenala její stažení z Koreje a zároveň zpřetrhání dosavadních vazeb. Mírová smlouva ze Šimonoseki sice přiznala Koreji nezávislost, Japonsko však v rámci reforem *kabo* korejskou politiku částečně ovládlo až do roku 1896, kdy reformy selhaly (Eckert et al. 2001: 147-167).

Korejská nezávislost však měla nedlouhého trvání. Když Rusko vniklo do Mandžuska, Japonsko se obávalo, že by se Korea mohla dostat do sféry vlivu Ruska. V roce 1902 si proto Japonsko zajistilo spojení s Velkou Británií, kterou Ruské aktivity také znepokojovaly. Roku 1904 zahájilo Japonsko útok na Rusko. Mírová smlouva z roku 1905 zajistila Japonsku územní zisky na Rusku a také uznání zvláštních práv v Koreji (Janoš 2007: 132). I přes korejský odpor v následujících letech Japonsko roku 1910 Koreu za rozporuplných právních okolností anektovalo (Kawasaki 1996). Tím se Korea stala prakticky japonskou kolonií a Japonsko jej po vzoru evropských mocností začalo vykořisťovat.

Po konci první světové války se rozšířila hnutí za nezávislost, které přímo navazovaly na události v Evropě, kde bylo přijato tzv. čtrnáct Wilsonových bodů, jež obsahovaly mimo jiné právo národů na sebeurčení (Wilson 1918). To však k velkému zklamání Korejců v oblasti Asie aplikováno nebylo. Rozsáhlé demonstrace sice nezávislost získat nedokázaly, avšak japonský útlak byl alespoň zmírněn. Příмым důsledkem demonstrací za nezávislost bylo sjednocení v zahraničí a sestavení exilové vlády. Do čela se postavil Li Syn-man (I Sung-man či Syngman Rhee), který v té době žil v USA (Lee 1988: 339). V 30. letech 20. století nastal obrat v politice Japonska vůči Koreji v důsledku zahájení japonské ofenzivy v Asii. Byla zavedena politika násilné asimilace, což znamenalo zavedení japonštiny jako úředního jazyka, nahrazení korejských jmen apod. To však na zrovnoprávnění Korejců a Japonců prakticky žádný vliv nemělo. Se vstupem do války se situace ještě zhoršila a způsobila i napětí v korejské společnosti mezi „kolaboranty“, kteří podlehli japonskému tlaku a ty, kteří přes značné nevýhody vydrželi (Janoš 2007: 137).

Se začátkem druhé světové války v Asii začali být ve větším měřítku nasazováni Korejci v japonských ozbrojených sborech, ale i na práci v dolech. Takto zasaženo bylo až 16 procent korejské populace, tj. přes 4 miliony lidí. Do tohoto počtu však nejsou započteny tzv. vnitřně přesídlené osoby. Masová migrace způsobila vzrůst městské populace (Eckert et al. 2001: 232-233). Poněkud paradoxně však japonská okupace Korejského poloostrova způsobila modernizaci a industrializaci země. Výstavba nové infrastruktury zanechávala do budoucnosti velký potenciál, který však vlivem okolností nebyl využit (Rees 1988: 72).

V průběhu druhé světové války se zformovalo několik exilových organizací a odbojových skupin. Společným znakem byla značná roztříštěnost. Po konci války se vynořilo mnoho těchto vůdců a soupeřili spolu o vedoucí pozici v Koreji (Eckert et al. 2001: 234-235).

Japonská okupace byla velice odlišná od čínské. Pro Čínu znamenal Korejský poloostrov spíše přirozenou bariéru proti Japonsku. Pro Japonce však byla Korea základnou pro další expanzi. Od toho se odvíjela i správa. Číňané komunikovali pouze s panovníky, naopak Japonci pronikli do všech vrstev společnosti, což byla hrozba pro dlouhodobé přežití (Cabada 2009: 75). To poznamenalo vztahy obou zemí na dlouhou dobu dopředu. Spory o interpretaci tohoto složitého období zatěžují vztahy Koreje a Japonska prakticky dodnes.

S blížícím se koncem druhé světové války vyvstávala i otázka budoucnosti Koreje. V listopadu 1943 na konferenci v Káhiře se Roosevelt, Churchill a Čankajšek shodli na poválečném ustavení suverénního státu. Po porážce Německa v květnu 1945 na konferenci v Berlíně byl tento závazek znovu potvrzen a o měsíc později se k němu přidal i Sovětský svaz. Korejci tak v naději očekávali ustavení nezávislého státu, jakmile bude Japonsko poraženo (Lee 1988: 373).

Vítězné mocnosti, zejména pak USA, si dohodu interpretovali po svém. Roosevelt například několikrát navrhoval dočasnou poválečnou společnou správu Koreje, kterou by zabezpečovali USA, SSSR a Čína do té doby, než by byli Korejci schopni vlastního vládnutí. Tato „přechodná“ doba měla být podle Rooseveltových představ až 40 let (Rees 1988: 73-76). Výměnou za pomoc při obsazování Japonska měl být Korejský poloostrov součástí sféry vliv SSSR. Po svržení jaderných bomb na Japonsko však velení USA nabídlo rozdělení Korejského poloostrova na dvě části. Ve spěchu a za poněkud bizarních okolností navrhli Američané Sovětům jako demarkační linii 38. rovnoběžku. K jejich vlastnímu překvapení Stalin návrh přijal. Proč se takto Stalin rozhodl, zůstává nejasné. Jedním z mnoha možných důvodů je, že si tím *de facto* pojistil legitimizaci sovětských zájmů v severní Koreji (Lee 1985).

V srpnu 1945, když už byla porážka Japonska téměř na dosah, byl osloven Jo Un-hjong (Lyuh Woon-hyung či Yeo Un-hyeong) ve věci předání moci. Jo Un-hjong, populární postava s dobrou reputací, vyhlásil 6. září v Soulu Korejskou lidovou republiku. O legitimitě KLR se vedou spory, jisté však je, že i přes snahu o všenárodní jednotu – prezidentem se měl stát Li Syn-man, byl vládní program spíše levicový, což nevyhovovalo zájmům USA.

Když se jednotky USA 8. září v Koreji vylodily, byla spolupráce s Jo Un-hjongem generálem Hodgem odmítnuta, KLR dokonce postavena mimo zákon. Místo toho USA ustavily vojenskou správu USAMGIK, která svým neobratným a přezíravým jednáním pobouřila Korejce. To způsobilo masové demonstrace a generální stávkou v září 1946, s pomocí amerických jednotek však byly nepokoje potlačeny (Eckert et al. 2001: 238-244; Janoš 2007: 141-142).

Bezprostředně po válce se do Koreje navrátili také představitelé odboje a exilu. Sovětsko-americká komise usilující o vyhlášení voleb a vytvoření jednotné prozatímní vlády shodu nenašla. Výsledkem obou okupačních politik se postupně obě části Koreje izolovaly.

V severní části se etabloval Kim Ir-sen (Kim Il-sung či Gim Il-seong), naopak v jižní části sedmdesátiletý antikomunista Li Syn-man. Po vyhlášení tzv. Trumanovy doktríny v březnu 1947 byl vznik dvou oddělených režimů prakticky nevyhnutelný. To potvrdilo i přesunutí debaty o budoucnosti Koreje na půdu OSN. I přes odpor SSSR byl ve Valném shromáždění vysloven souhlas s vytvořením mise UNTCOK, která měla dohlédnout na všeobecné volby a následnému vytvoření nezávislé korejské vlády. Severní Korea vstup komisařů na své území odmítla. Na nátlak USA, i přes protesty určitých skupin na jihu, se volby v květnu 1948 uskutečnily. O dva měsíce později, 15. srpna byla na základě výsledků voleb vyhlášena Korejská republika a prezidentem se stal Li Syn-man,

který vládu vzešlou z voleb pod patronátem OSN prohlásil za jedinou legitimní vládu v Koreji. V reakci na tyto události uspořádal Pchjongjang vlastní volby 25. srpna, které daly vzniknout Korejské lidově demokratické republice. Premiérem se stal Kim Ir-sen, který svou vládu prohlásil také za jedinou legitimní na celém Korejském poloostrově. Následovalo stažení jednotek Sovětského svazu a USA ke konci roku 1948, resp. v červnu 1949 (Eckert et al. 2001: 246-247).

Po vytvoření dvou oddělených politických režimů se značně zvýšila i politická polarizace na poloostrově. Výsledkem byly vojenské potyčky podél 38. rovnoběžky, které postupem času nabíraly na síle a četnosti. I když dnes již není pochyb, kdo vojenské tažení započal, je nutné zmínit, že vojenské výpady a válečná rétorika často přicházela z Jihu (Eckert et al. 2001: 247-248).

V červnu 1950 jednotky KILDR překročily hranice a zaútočily na Jižní Koreu. Tento krok byl pravděpodobně předem konzultován se Stalinem, který na rozdíl od Mao Ce-tunga (Mao Zedong) vyjádřil podporu, avšak pouze materiální (Hao – Zhai 1990: 100). Překvapená a špatně vyzbrojená armáda Jihu nedokázala dlouho vzdorovat značné přesile. Během pouhých tří dnů byl dobyt Soul a do konce srpna prakticky celý Korejský poloostrov, s výjimkou tzv. Pusanského perimetru (Rees 1988: 96-102).

Bezprostředně po útoku se záležitost dostala na půdu OSN. Absence Sovětů umožnila označit za agresora KILDR a tedy vyslání vojsk pod hlavičkou OSN. Ty byly tvořeny velkou většinou USA, koalici však tvořilo celkem 15 států (Janoš 2007: 147). Intervence vojsk OSN zatlačila jednotky KILDR zpět na sever za hraniční 38. rovnoběžku. V této době začali představitelé USA uvažovat o znovusjednocení Koreje pod americkým dohledem. Čínské výhrůžky nebyly brány americkou stranou vážně, a tak jednotky OSN pokračovaly dále na sever až k řece Ja-lu.

To Číňany vystrašilo a v obavě o svou bezpečnost a v domnění, že válka je nevyhnutelná, se Čína po boku Severokorejců zapojila do války, která se tak transformovala do americko-čínského konfliktu (Hao – Zhai 1990: 115). Tím nastal opět zvrát a v lednu 1951 Sever opět dobyl Soul. Následně se fronta ustálila na 38. rovnoběžce a trvalo další 2 roky, než bylo vyjednáno příměří. *De facto* tak válka skončila, *de iure* však nikdy ukončena nebyla, stejně jako KLDR nikdy válku oficiálně nevyhlásila (Janoš 2007: 147-148).

Tři roky bojů nepřinesly žádný posun v řešení korejské situace, jen zanechaly zničenou zemi. Poválečná Jižní Korea byla doslova v ruinách (Adelman 1997). Jihokorejskou stranu přišla na 150 000 mrtvých v boji, 200 000 nezvěstných, 250 000 zraněných a přes 150 000 unesených do Severní Koreje. Ztráty na straně Severokorejců nejsou přesně vyčísleny. Je však odhadováno, že dosahují několikanásobku zmíněného (Lee 1988: 380).

Za zmínku stojí i role Československa. Během války a krátce po ní bylo Československo pravděpodobně největším, či jedním z největších dárců „bratrské pomoci“ KLDR. Byla poskytnuta pomoc v podobě mobilní vojenské nemocnice či bylo přijato několik stovek studentů a sirotků. To vše bylo hrazeno československou stranou (Olša 2013). Československo působilo i v Repatriační komisi, která řešila i návrat zajatců (Rudé právo 1953) a v Dozorčí komisi neutrálních států, která dohlížela na udržování míru (ACDA 1970).

Již během války si Li Syn-man upevňoval svou pozici, kterou po válce ještě posunul do pozice autoritativního vládce. Za pomoci diktátorských praktik dosáhl ústavních změn, které mu umožňovaly nejen několikanásobné znovuzvolení, ale i možnost odstranění prakticky jakýchkoliv odpůrců. Padesátá léta tak byla Li Syn-manovou érou, kterého smetly až studentské protesty vyvolané machinacemi před volbami

v roce 1960. V důsledku tzv. Dubnové revoluce zanikla první republika a Li Syn-man se odebral zpět na Havaj (Eckert et al. 2001: 251-257).

Po odchodu Li Syn-mana nastala krátká doba uvolnění, svobody, naděje a demokratického vzepětí, které však nemělo dlouhého trvání. Změna ústavy z června 1960 změnila režim z dosavadního prezidentského na parlamentní, prezident tak měl spíše reprezentativní roli. Výsledky voleb z července 1960 daly vzniknout tzv. druhé republice, když volby vyhrála Demokratická strana v čele s Čang Mjonem (Chang Myon), který se ujal funkce premiéra (Rees 1988: 142). Vojenský převrat v květnu 1961 donutil Čang Mjona rezignovat a moci se chopila vojenská junta (Hoare – Nahm 2004: 16). Druhá republika nevydržela ani rok, příčiny pádu jsou multifaktoriální. Jako hlavní příčiny lze označit nejednotnost Demokratické strany, nerozhodnost a neochota vypořádat se s představiteli předchozího režimu a s Li Syn-manovými přívrženci. Dále také korupce, ekonomická nejistota, vzrůstající kriminalita jako důsledek rozpuštění části policejních sborů. K pádu přispěl i tlak na vládu v otázce znovusjednocení proklamovaný zejména studenty (Han 1974: 200).

Průběh vojenského převratu byl relativně poklidný. Do čela se dostal Pak Čong-hui (Park Chung-hee), který udržoval svou moc pomocí Korejské ústřední zpravodajské služby KCIA. Nezákonná uzurpace moci znepokojila především Spojené státy, které v rámci rozvojové pomoci prakticky financovaly chod země. Tato suma byla enormní a kryla desítkami procent (v roce 1961 až 90%) rozpočet Korejské republiky (Kim – Vogel 2011: 62). To donutilo Pak Čong-huie k ústupkům. Došlo tak k změně vlády z vojenské na civilní, avšak s minimálním posunem v reálné mocenské struktuře. Jako prostředek posloužila Demokratická republikánská strana, za níž Pak Čong-hui kandidoval a vyhrál volby (Eckert et al. 2001: 261-262).

Počátkem 70. let se opozice částečně znovusjednotila a vytvořila tzv. Novou demokratickou stranu. Ve volbách v roce 1971 obdržela NDS okolo 45% hlasů, což způsobilo ztrátu dvoutřetinové většiny Demokratické republikánské strany. To spolu se změnou americké zahraniční politiky a událostmi ve světě vedlo k radikálnímu kroku. Pak Čong-hui vyhlásil stav nebezpečí a následně v říjnu 1972 stanné právo. Ústava pozbyla platnosti, byl rozpuštěn parlament, politické strany a byla potlačena svoboda slova (Eckert et al. 2001: 263-264). Tím skončila tzv. třetí republika a začala éra *Jusin*, která dala vzniknout tzv. čtvrté republice. Nová ústava, formálně schválená v referendu, umožnila prezidentovi kumulovat moc a možnost znovuzvolení nebyla nijak omezena. Prezident byl znovuzvolen ještě v roce 1978, protesty proti jeho osobě však nabíraly na síle, a to i v táboře jeho přívrženců. V říjnu byl prezident Pak Čong-hui v Soulu zastřelen (Rees 1988: 158-159).

Éra prezidentství Pak Čong-huie zůstává kontroverzní dodnes. Za jeho vlády se Jižní Korea transformovala do moderního industriálního státu. Pomocí pětiletých plánů nastartoval ekonomiku, která si drží stabilní růst prakticky dodnes. Toto období je známé také jako „zázrak na řece Han“ (Hollman 2010). Prezident chtěl nejdříve dosáhnout ekonomické nezávislosti a prosperity, a až posléze mohly být učiněny kroky k demokratizaci. To mělo také vést k porážce Severní Koreje na ekonomickém poli. Pak Čong-hui je tak vnímán jako postava, která transformovala Jižní Koreu z jedné z nejchudších zemí do moderního prosperujícího státu. Cenou za tento úspěch však bylo masivní potlačení demokracie a lidských práv (Lee 2012: 18).

Novým prezidentem se stal Čchö Kju-ha (Choi Kyu-hah), který přislíbil referendum o nové ústavě, nové volby a propustil politické vězně. V důsledku mocenského boje uvnitř stran a mezi stranami samotnými zesilovalo politické napětí, které se brzy přeneslo i mezi obyvatele. To

umožnilo armádnímu velení převzít moc. Po krvavém potlačení demonstrací v Kwangdžu, kde bylo zabito nejméně 200 lidí (pravděpodobně však několikanásobně více) (Minns 2001: 1033), již nic nebránilo generálovi Čon Tu-hwanovi (Chun Doo-hwan) nahradit dosavadního prezidenta sebou samým. To vše v souladu s nově schválenou ústavou v referendu za trvání stanného práva, čímž dal vzniknout tzv. páté republice (Eckert et al. 2001: 270-272).

Po nástupu do úřadu provedl Čon Tu-hwan řadu změn. Do ústavy byla například zahrnuta klauzule omezení vykonávání prezidentského úřadu na jedno sedmileté období. Inicioval i řadu sociálních změn jako zrušení zákazu nočního vycházení, který platil od konce korejské války. Nic z toho však nepomohlo získat alespoň částečnou přízeň obyvatelstva, které bylo stále pobouřeno způsobem, jakým se chopil moci (Eckert et al. 2001: 272-273).

2.3. Přechod k demokracii v Koreji

Odpor proti Čonovi se radikálně zvýšil po jeho odmítnutí požadavků na změnu ústavy. Protesty se ještě více vyostřily, když byl kandidátem do nadcházejících prezidentských voleb vybrán Čonův spoluvládce Ro Tchä-u (Roh Tae-woo), který byl zvolen 10. června 1987. Tím se protesty rozšířily na celou zemi a nabraly masivního charakteru. Pravděpodobně pod tlakem společnosti a USA a vlivem nadcházejících Olympijských her Ro Tchä-u vyhlásil osmibodový program reform, který zahrnoval mimo jiné přímou volbu prezidenta, obnovení občanských práv pro politické vězně, zrušení cenzury či obnovení politické plurality (Eckert et al. 2001: 276-278). I když nadcházející volby vyhrál Ro Tchä-u, a to především v důsledku nekoordinovaných kroků představitelů opozice,

Ize toto období spolu s novelou ústavy z října 1987 považovat za začátek přechodu Jižní Koreje k demokratickému systému (Eckert et al. 2001: 276-278).

Olympijské hry se tak ukázaly být stěžejním faktorem změn v Koreji. Původně byly zamýšleny jako prostředek k umlčení hlasů proti nelegitimnímu režimu a k odvedení pozornosti od celospolečenských problémů. Stal se však pravý opak. Jako pořadatelská země byla Korea pod celosvětovým dohledem, což znemožnilo vládě se tvrdě vypořádat s nesouhlasnými hlasy. Pořádání Olympijských her v Soulu tak bylo jednou z hlavních příčin demokratických reforem (Choi 2002: 9).

Potvrzením demokratického vývoje byly volby v roce 1992, kdy téměř o dva miliony hlasů vyhrál Kim Jong-sam (Kim Young-sam) nad svým rivalem Kim Tã-džungem (Kim Dae-jung). Obavy z armádního zásahu v případě zvolení civilního prezidenta se nepotvrdily. Kim Tã-džung neuspěl ani na třetí pokus (kandidoval v letech 1971, 1987 a 1992), a tak oznámil odchod z veřejného života. Ve volbách v roce 1997 však oznámil návrat a na čtvrtý pokus volby vyhrál (Heo – Roehring 2010: 44-45). V ten samý rok zasáhla Koreu finanční krize, což si vyžádalo půjčku od MMF a ústupky Světové obchodní organizaci. Administrativa Kim Tã-džunga reagovala částečnou privatizací domácích podniků, tzv. čebolů a v rámci reformy otevřela zemi zahraničním investorům (Lee 2009: 6; 15).

Kim Tã-džung se také zasloužil o první setkání hlav států Korejské republiky a KLDK v červnu 2000. Za tento počín a za politiku „dobré vůle“ tzv. *sunshine policy* vůči KLDK byl Kim Tã-džung oceňen Nobelovou cenou míru. Setkání vrcholných představitelů však žádný převratný výsledek nepřinesla.

V této politice částečně pokračoval i nový prezident Ro Mu-hjon (Roh Moo-hyun), který vyhrál volby v roce 2002. Krátce na to byl kvůli porušení

ústavy odvolán, nedovolená podpora politické strany ale nebyla pro Ústavní soud dostatečným argumentem, a tak byl do úřadu opět navrácen. Po odchodu z funkce byl vyšetřován z korupce a v březnu 2009 pravděpodobně spáchal sebevraždu (Cabada 2009: 82).

V roce 2006 vyhrál prezidentské volby I Mjong-bak (Lee Myung-bak), který si v kampani stanovil ambiciózní cíl, tzv. plán 747. Korejská ekonomika měla dosáhnout sedmiprocentního růstu HDP, do deseti let zvýšit HDP na hlavu na 40 000 dolarů a zároveň se stát sedmou největší ekonomikou světa (Chaw 2007: 179). V souvislosti s finanční krizí se však tento plán jeví jako nereálný. Ve volbách v roce 2012 zvítězila I Mjong-bakova stranická kolegyně Pak kun-hje, dcera Pak Čong-huie, která se tak stala se tak první ženou v prezidentském úřadu.

2.3.1. Související faktory a vyhodnocení

Podle Huntingtona spadá korejská tranzice do tzv. třetí vlny demokratizace, která odstartovala v roce 1974 svržením režimu v Portugalsku a v průběhu let se přenesla i do Asie (Huntington 2008: 29-31). Korejský případ je specifický tím, že následoval události na Filipínách, kde kvůli zfalšovaným volbám v roce 1984 propukly masové demonstrace. Režim Ferdinanda Marcose v roce 1986 pod tlakem společnosti, ale i mezinárodního společenství, zejména z USA, Japonska a Evropy, zkolaboval. Vzhledem k okolnostem se Marcos k ozbrojenému zásahu proti demonstrantům neodvážil (Rosůlek 2009: 142). Korejci se nechali tímto příkladem přímo inspirovat, když určité skupiny vědomě napodobovaly postup „lidové moci“, který vedl k pádu režimu na Filipínách (Huntington 2008: 104).

Huntington uvádí, že hlavní příčinou nestability režimu a přechodu k demokracii byly v Jižní Koreji masové demonstrace. V 80. letech je známo ještě dalších 5 takových příkladů, a to zmíněné Filipíny, NDR, Rumunsko, Polsko a Československo. Podle Huntingtonovy typologie byl přechod k demokracii proveden tzv. výměnou (*transplacement*). To jest situace, kdy byla demokratizace umožněna pomocí shody vlády a opozice a obě složky hrály významnou roli (Huntington 2008: 115-116; Huntington 1991b: 605). Podmínkou pro úspěšný přechod výměnou je, aby byla vláda nakloněna změnám a v jejích řadách převažovali reformisté a na straně opozice umírnění nad radikály. Jen tehdy je možná dohoda umírněných a reformátorů (Ženíšek 2006: 68).

Před demokratizací neměla Korea výraznou zkušenost s demokratickým režimem jako takovým. Nebylo tedy možné navázat na tradice a demokratický režim musel být budován prakticky od nuly. Tento faktor tedy nenahrává úspěšnému přechodu a následné konsolidaci. Korea nebyla v regionu však žádnou výjimkou, do roku 1990 měly větší zkušenosti s demokratickým režimem pouze Japonsko a Filipíny. V obou těchto státech byla demokracie navíc „importovaným“ produktem a důsledkem amerického vlivu (Huntington 1991a: 24). Obdobný přístup USA nebyl v Koreji po druhé světové válce zcela uplatněn, nedošlo tak ani k rozvoji demokracie. Demokracii a jejím principům podle mého názoru nenasvědčuje ani konfuciánské učení, které je v Koreji hluboce zakořeněné a má ve společnosti velký vliv (Janoš 2007). Korejci tak mají určitý smysl pro výraznou politickou hierarchii a nevnímají zcela negativně silné politické vůdce, kteří koncentrují moc. To má vliv i na stranický systém založený převážně na osobnostech. Konfucianismus se svým paternalismem demokratizaci příliš nenapomáhá, a to zvláště v případě, kdy se jedná o celospolečenský jev s dlouhou historií (Park – Shin 2006: 360).

Faktor ekonomické prosperity byl naopak pro Koreu jednou z hlavních příčin demokratizace, který navíc výrazným způsobem dopomohl úspěšnému etablování režimu demokratické povahy. Případ Koreje také potvrzuje výstupy komparativních studií, že státy s homogenní společností (jak po stránce etnické, tak jazykové) tendují k vyššímu ekonomickému růstu, menší korupci a vůbec k lepšímu demokratickému vývoji, než státy etnicky fragmentované (Reilly 2006: 47).

Dalším faktorem je vliv mezinárodního prostředí. USA jako hlavní vnější aktér si koncem devadesátých let nemohly dovolit nepodpořit demokratizační snahy jejich spojence. To, co bylo možné krátce po druhé světové válce a v důsledku bipolárního rozdělení světa, již nebylo možné opakovat koncem dvacátého století. S tím do jisté míry souvisí i faktor inspirace, resp. následování předchozích příkladů. Po událostech na Filipínách již nebylo obtížné odhadnout postoj velmocí, což je pro tranzici stěžejní. Tyto události navíc posloužily prodemokratickým silám jako inspirace a potvrzení, že demokratizace je možná.

Poslední faktor - nenásilná změna, nelze jednoznačně interpretovat. Korejská společnost měla s násilím zkušenost (povstání v Kwangdžu, viz výše), to však bylo jen lokální a v čase demokratizace již ne zcela aktuální. Lze se tedy přiklonit k interpretaci, že demokratizace proběhla spíše mírovou cestou a tím alespoň částečně přispěla k úspěšnému přechodu.

Zmíněné předpoklady pro úspěšnou tranzici, definované Huntingtonem (Huntington 2008: 260-266), se tedy Koreji podařilo z části naplnit. Výsledek přechodu a jeho udržení však nebylo zcela samozřejmé. Prvním větším ohrožením se zdála být ekonomická krize, která Koreu tvrdě zasáhla na sklonku let devadesátých. I když zvolení představitelé nedokázali dostatečně rychle reagovat a krize tak nabrala na vážnosti, k zásadnímu otřesu politického systému v křehké demokracii nedošlo.

Výsledkem byl jen pokles preferencí prezidenta Kim Jong-sama, což dopomohlo Kim Tä-džungovi vyhrát volby (Reilly 2006: 33-34). Obavy z možného zvrácení demokratického vývoje se tak nevyplnily.

Po více než čtvrt století od změny režimu se systém v Jižní Koreji jeví jako etablovaný. Podle Bertelsmann Transformation Index pro rok 2014 obdržela Jižní Korea 11. místo ze 129. hodnocených zemí. Ve většině hodnocených kategorií získává dobré hodnocení (viz příloha č. 1). Jako nejvíce problematické se jeví kategorie svoboda projevu (*freedom of expression*), stranický systém (*party system*) a sociální kapitál (*social capital*), ve kterých dosáhla pouze na sedm bodů z deseti. To podle mého názoru může být částečně způsobeno korejskou společností, resp. konfuciánskou tradicí v korejské společnosti. Jako sporné se může jevit i kategorie monopol na násilí (*monopoly on the use of force*), ve kterém získala nejvyšší možné hodnocení. Ve své ústavě totiž Jižní Korea deklaruje své území jako sestávající se z Korejského poloostrova a přilehlých ostrovů. Ve skutečnosti Korejská republika kontroluje jen část Korejského poloostrova. Také souostroví *Dokdo* je sice pod kontrolou vlády v Soulu, avšak toto území si nárokuje i Japonsko (BTI 2014b).

Nevládní organizace Freedom House klasifikuje Jižní Koreu v roce 2013 jako svobodnou zemi s ratingem 1.5 na stupnici 1-7 (Freedom House 2013a). I zde se potvrdila hypotéza, že etnicky homogenní země mají dvakrát vyšší pravděpodobnost k dosažení svobody a nejsou zpomalovány spory etnického charakteru, které se pak přelévají do politické sféry (Rescher 1999: 9-10). Tato skutečnost tak ulehčila Koreji situaci a její jednotvárná společnost se ukázala být v procesu přechodu jednoznačnou výhodou.

Naopak jako problém se může jevit stranický systém, resp. povaha politických stran. Stranám dominují výrazné osobnosti s obrovskou sítí klientelistických vazeb budovaných na hierarchickém principu. Korejské

politické strany tak mají velké obtíže se stanovením konzistentního politického programu s jasnými prioritami, který by zohledňoval společenské potřeby a zájmy. Tato stranická slabost by mohla do určité míry zdeformovat politický vývoj a přispět k úpadku společnosti a rozvoji korupce (Reilly 2006: 124).

Jižní Korea v procesu tranzice lehce zaostávala i v kategorii politické stability. Průměrná životnost vlády mezi léty 1998 až 2000 byla pouze 26 měsíců, průměr v regionu však činí měsíců 30 (Croissant 2002: 340). Rozdíl však není natolik výrazný, aby z něho byly vyvozovány jednoznačně negativní závěry.

I přes všechny nedostatky se jedná o velice dobrý výsledek, který svědčí o rozvinutém demokratickém systému. V současné době tak nejsou patrné indicie, které by zvrátily transformační proces a posunuly Korejskou republiku zpět k nedemokratickému systému. Při zvážení dostupných údajů tak lze konstatovat, že jakoukoliv „zpětnou vlnu“ sice nelze vyloučit, avšak je velice nepravděpodobná. Hlavním rizikem tak zůstává KLDK se svou nevyzpytatelnou politikou.

3. Čínská republika (Taiwan)

3.1. Základní údaje

Taiwan, oficiálně Čínská republika (Taiwan), je správní útvar, pod jehož kontrolu spadá ostrov Taiwan a několik dalších ostrovů v Taiwanské úžině a Jihočínském moři, např. Peskadorské ostrovy (Penghu), ostrovy Kinmen, Matsu atd. Ostrov se nachází v strategické poloze mezi Japonskem, ČLR a Filipíny (Taiwan Yearbook 2006: 10). Taiwan je útvar s omezenou vnější suverenitou, v současné době udržuje diplomatické styky s 22 zeměmi, a to hlavně z regionu Střední Ameriky a Oceánie. V Evropě jej uznává pouze Vatikán (MOFA 2014). I přes rozporuplné postavení v mezinárodním prostředí se *de facto* jedná o fungující samostatný stát. Styky se zeměmi bez diplomatických misí zabezpečují tzv. kulturní a obchodní kanceláře, které na bázi neoficiálních kontaktů nahrazují velvyslanectví. Ostrov byl původně známý spíše pod portugalským jménem Formosa (*ilha formosa* – nádherný ostrov). Původ názvu Taiwan je nejistý, pochází pravděpodobně od města Tainan či je přepisem z čínských znaků s významem terasovitá zátoka (Bakešová – Fürst – Heřmanová 2004: 6). V některých mezinárodních organizacích je Taiwan zmiňován pod názvem Chinese Taipei. Rozloha území se u různých zdrojů liší, patrně kvůli rozdílné metodice měření a započítávání různých území. Rozloha samotného ostrova Taiwan je 35 879 km², s přílehlými ostrovy téměř 40 000 km² (srov. Taiwan Yearbook 2006; Bakešová – Fürst – Heřmanová 2004: 6; CIA 2014b). Počet obyvatel přesahuje hranici 23 milionů, úředním jazykem je tzv. mandarínská čínština, na ostrově jsou dále používány místní dialekty a jazyky domorodých obyvatel. Největší náboženskou skupinu tvoří buddhisté a taoisté, kteří tvoří přes 90% obyvatelstva. V zemi existuje i

křesťanská minorita s cca 4,5% (CIA 2014b). Výše HDP Taiwanu přesahuje 460 milionů dolarů, což je 27. nejvyšší na světě (IMF 2014).

Taiwan lze označit jako poloprezidentskou republiku. Ústava vstoupila v platnost v listopadu 1947 ještě na pevninské Číně v Nankingu. Vzhledem k občanské válce byla ústava opatřena dodatky, které posílily prezidentské pravomoci a umožnily tak etablování nedemokratického režimu. Tyto dodatky byly zrušeny až s demokratizací Taiwanu v roce 1991. V procesu tranzice byla ústava opatřena dvanácti dodatky, které reflektovaly změnu režimu a fakt, že účinnost ústavy je omezena pouze na Taiwan (Šanc 2009: 113-116). Ústava vychází ze tří principů definovaných Sunjatsenem (Sun Yat-sen), zakladatelem republikánského zřízení v Číně na počátku 20. století. Tyto principy jsou nacionalismus, demokracie a blaho lidu (Taiwan Yearbook 2006: 48). Moc na Taiwanu je rozdělena do pěti orgánů, tzv. dvorů (*yuan*). Rozdělení moci je poněkud specifické. Výkonnou složku tvoří Výkonný dvůr v čele s prezidentem Výkonného dvora, který v podstatě tvoří vládu. Prezident výkonného dvora je tak *de facto* premiér. Zákonodárnou složku moci tvoří Legislativní dvůr, což je jednokomorový parlament tvořen 113 členy. Soudní moc zastupuje Justiční dvůr, kterému je podřízena soustava soudů. Justiční dvůr je složen z 15 soudců (tzv. Nejvyšší justiční rada), kteří zároveň představují Ústavní soud. Další složkou je Zkušební dvůr, který pomocí systému zkoušek ověřuje způsobilost kandidátů na pozice ve státní sféře. Kontrolní dvůr dohlíží na činnost vlády a v případě pochybení navrhuje nápravná opatření. Tento dvůr také přijímá stížnosti občanů na práci státní správy (Šanc 2009: 115-130).

Stranický systém Taiwanu byl dlouhou dobu omezen a jako plně soutěživý se zformoval až s nástupem postupné liberalizace a demokratizace. První opoziční stranou byla v roce 1986 Demokratická pokroková strana (DPP). S postupem času se od KMT oddělily

různé frakce, což vedlo k založení dalších dvou stran (Tsai – Chao 2008: 617-618). V současné době se stranický systém jeví jako stabilizovaný. Stranický systém se jeví jako multipartismus, avšak každá z dvou hlavních stran kolem sebe vytvořila blok, ve kterém má dominantní pozici (ostatní strany dosahují max. jednotek mandátů). Systém tak funguje spíše jako bipartismus. Ve volbách z roku 2012 do Legislativního dvora zvítězil tzv. modrý blok vedený KMT s 69 mandáty. Tzv. zelený blok v čele s DPP získal 43 křesel. Jeden mandát obsadil nezávislý kandidát (deLisle 2012).

Volební systém do Legislativního dvora je smíšený. Od roku 2008 je 73 poslanců voleno v jednomandátových obvodech prostou většinou, 34 poslanců proporčním systémem s 5% klauzulí a 6 mandátů je vyhrazeno pro domorodé obyvatele (Göbel 2012: 70). Prezidentské volby i volby do legislativního dvora jsou stanoveny na stejný rok se shodným funkčním obdobím z důvodu usnadnění shody prezidenta s parlamentem (Šanc 2009: 122-123).

3.2. Historicko-politický vývoj

Podle archeologických nálezů mohl být Taiwan osídlený již před 15 000 lety. Původ domorodých obyvatel však není zcela jasný. Antropologové se domnívají, že původní obyvatelé pocházejí z Malajského poloostrova a z Číny. Je také velmi pravděpodobné, že mimo ostrov osídlili i Negritové, kteří však byli později vyhubeni (Hung 2000: 6).

První hodnověrné historické prameny, které pocházejí z 3. století, dokládají čínsko-taiwanské styky (Liščák 2003: 26). Další informace o ostrově pocházejí až z přelomu 6. a 7. století, kdy byla Čína

znovusjednocena dynastií Suej. Císař Jang-ti (Yang of Sui) vyslal na ostrov několik expedicí. I když byli ostrované poraženi hned v několika bitvách, ke kolonizaci nedošlo pravděpodobně z důvodu brzkého pádu dynastie Suej (Hung 2000: 11). Nastupující dynastie Tchang orientovala svůj styk se zahraničím spíše západním směrem a Taiwan byl na několik století pozapomenut. Jakoukoliv interakci ztěžoval také fakt, že Taiwanci hovořili pro Číňany nesrozumitelným jazykem, navíc styl života byl zcela odlišný (Liščák 2003: 26).

Ve 12. století se zájem Číňanů opět obrátil na Taiwan a přilehlé ostrovy. Jako první byly pravděpodobně osídleny Peskadorské ostrovy, které byly za vlády dynastie Sung převedeny pod přímou čínskou správu (Wang 2006: 87).

Dobytí Číny Mongoly v roce 1280 odstartovalo další vlnu migrace. Snaha Mongolů o dobytí Japonska je přivedla i na samotný Taiwan. I když se Japonsko obsadit nepodařilo, na krátkou dobu se Mongolům na Taiwanu a přilehlých ostrovech podařilo zachytit (Bakešová – Fürst – Heřmanová 2004: 29). Další změna přišla s nástupem dynastie Ming. Ta sice zpočátku pokračovala ve správě ostrovů, avšak v roce 1388 bylo veškeré obyvatelstvo převezeno na pevninu. Toho využili nejen obchodníci, ale i piráti, pro které byl Taiwan pro svou geografickou polohu ideální základnou. Teprve až za vlády mingského císaře Wan-liho (Wanli) se začali Čínští osadníci na ostrovy znovu vracet. Nejprve zakládali rybářské osady, kolem roku 1625 i vojenské kolonie. I přes četné kontakty s pevninou nebyl Taiwan nikdy integrován do území Mingské říše (Liščák 2003: 27-28).

Čínská sféra vlivu byla narušena až s příchodem Evropanů. První portugalské lodě připluly na Taiwan v roce 1544 či 1590 (srov. Liščák 2003: 29; Obuchová 1999: 166). Zpočátku Portugalci nevznášeli teritoriální či jiné nároky. Situace se však změnila, když v roce 1624 na

jihu ostrova přistáli zástupci Nizozemské Východoindické společnosti, kteří začali budovat přístavy a pevnosti (Chiu 2008: 3-4). Portugalské osady na severu ostrova převzali Španělé, kteří pronikali na Taiwan z Filipín, a vnímali aktivity Holanďanů jako ohrožující jejich dosavadní postavení v regionu. Obdobně jako Holanďané začali Španělé budovat vojenské pevnosti, které měly sloužit jako základny pro plánované vyhnání Holanďanů a ovládnutí celého ostrova (Heylen 2012: 30). Tento plán se však nezdařil. V důsledku bojů (Liščák 2003: 31), ale i nepokojů na Filipínách (Obuchová 1999: 166), Španělé Taiwan opustili a *de facto* jej přenechali Holanďanům, kteří jej prostřednictvím Východoindické společnosti ovládli a byli tak jediní Evropané, kteří se na ostrově skutečně etablovali. Na ostrov byli povoláni misionáři, kteří zřizovali školy, vyučovali náboženství a nizozemský jazyk a také zahájili „civilizační proces.“ Dopad těchto aktivit byl na Taiwanu znatelný ještě dlouho poté, co Holanďané ostrov opustili (Chiu 2008: 7-9).

V 17. století na ostrov zaútočil Čeng Čcheng-kung (Cheng Ch'eng-kung), známý spíše pod zkomoleným jménem Koxinga, Holanďané se po necelém roce obléhání stáhli a v roce 1662, po téměř 40 letech, Taiwan na základě dohody s Koxingou opustili (Hung 2000: 36-37).

Koxingova smrt vyústila ve spory o vládu mezi syny a později i vnuky. Vnitřní spory ostrov oslabily natolik, že již nebyl schopen efektivní obrany. Když na ostrov přišli Mandžuoové, kteří se mezitím etablovali na pevnině, ostrované se bez boje vzdali. Později došlo k další vlně migrace na Taiwan a jakkoliv nebyl Taiwan formálně součástí pevninské Číny, byla zavedena čínská forma administrativy, což mělo dalekosáhlý vliv i na společenskou situaci na ostrově. Vědomí sounáležitosti s pevninou tím bylo posíleno (Bakešová – Fürst – Heřmanová 2004: 38-42).

V roce 1684 se stal ostrov na základě císařského rozhodnutí oficiálně součástí Čchingské říše, následovala násilná repatriace téměř 100 000

lidí zpět na pevninu, která zanechala ostrov téměř vylištěn. Mandžouové byli na ostrově velice neoblíbení, snažili se tak alespoň zbohatnout na úkor původních obyvatel a asimilovat domorodce. Kmeny odmítající změnu životních návyků byly odkázány vysoko do hor, kde žili zcela samostatně a v izolaci (Liščák 2003: 53-59; Bakešová – Fürst – Heřmanová 2004: 43-46).

Z izolace se Taiwan dostal až po tzv. opiových válkách. Důsledkem byla řada nerovnoprávných smluv, ve kterých si Británie vynutila otevření přístavů pro obchod a zřízení konzulátu. I když byly tyto smlouvy uzavřeny s Británií, vztahovaly se i na další mocnosti, které z nich profitovaly. Na obchodu se tak kromě Británie podílela i Francie, USA, Rusko, Rakousko-Uhersko a i Prusko, které dokonce učinilo pokus na Taiwanu založit vlastní kolonii (Liščák 2003: 62).

Zájem evropských mocností o Taiwan přiměl mandžuskou vládu změnit dosavadní správu. Na návrh Liou Ming-čchuana (Liu Ming-ch'uan), který byl následně jmenován prvním guvernérem, se Taiwan v 19. století stal samostatnou administrativní jednotkou. Tento prozápadní reformista se pokusil Taiwan zmodernizovat např. výstavbou silnice spojující západní a východní pobřeží, zformováním a modernizací armády, výstavbou železnice či administrativní a pozemkovou reformou (Bakešová – Fürst – Heřmanová 2004: 51-53).

Již od 17. století byl Taiwan více či méně předmětem zájmu Japonska. Koncem 19. století snaha prosadit se na Taiwanu nabírala na síle. V souvislosti s vnitropolitickými změnami v Japonsku a v důsledku reformy Meidži nabíralo Japonsko stále většího sebevědomí a začalo se v mezinárodním prostředí mnohem razantněji prosazovat. Japonsko-čínský střet o Koreu dopadl drtivým vítězstvím Japonska. V dubnu 1895 byla v Šimonoseki uzavřena mírová smlouva, kde byla Čína nucena odstoupit nejen Koreu, ale i Taiwan a Peskadorské ostrovy.

Čína se zároveň zavazovala uhradit válečnou kontribuci či otevřít své přístavy pro obchod (TDP 2014). I když japonské požadavky nebyly naplněny v plné míře, územní zisk byl pro Japonsko velkým úspěchem a znamením nového postavení v mezinárodní sféře (Elman 2013: 162-163).

Informace o předání Taiwanu Japonsku vzedmulo na ostrově vlnu nesouhlasu. Byly zahájeny protestní akce proti japonské okupaci a mladá inteligence, inspirovaná myšlenkami Francouzské revoluce, se vyslovila pro vytvoření nezávislého státu (Obuchová 1999: 167). Dne 25. května 1895 byla vyhlášena Republika Taiwan. Republikánské zřízení mělo získat sympatie Evropy. Evropané, ani Číňané, na které se Taiwan s žádostí o pomoc obracel, však nepodnikly žádné kroky k podpoře Taiwanské nezávislosti. Pouhé čtyři dny po vyhlášení Republiky na ostrov pronikla japonská okupační správa s vojskem. Guvernér Tchang Čching-sung (T'ang Ching-sung), nyní nově jmenován do funkce prezidenta, spolu s jeho vládou odpluli na čínskou pevninu a pád Republiky tím uspíšili. Japonci postupovali od severu k jihu a již v říjnu ovládali celý ostrov. I když bylo ustavení Republiky patrně jen zoufalou snahou vyhnout se japonské okupaci, jednalo se v regionu o bezprecedentní krok (Lamley 1968: 739).

Taiwan se stal první japonskou kolonií, odpor místních obyvatel proti japonské okupaci však dál přetrval. Ještě několik desítek let byl veden boj ve formě guerillové války, na kterou Japonci reagovali genocidními praktikami. I když bylo místním obyvatelům postupně přiznáno japonské občanství, zůstali občany druhé kategorie. Japonština byla zavedena jako úřední jazyk, po vypuknutí čínsko-japonské války v roce 1937 byla čínština v oficiálním styku zcela zakázána. Nařízení taiwanského guvernéra, jež většinou vykonávaly osoby z vojenského prostředí, byly nadřazeny tokijským zákonům. I když byla v zájmu asimilace obyvatelstva podporována migrace Japonců, v důsledku hrozby nemocí a tropického

podnebí k masovým přírůstkům obyvatelstva nedošlo (Bakešová – Fürst – Heřmanová 2004: 64-68).

Za japonské okupace se Taiwan stal významným vývozcem cukrové třtiny a rýže. V průběhu času se původně ztrátová kolonie přeměnila na profitující a vývoz pomáhal pokrývat prudký přírůstek obyvatelstva v Japonsku. Z původně agrárně orientované ekonomiky se Taiwan transformoval do ekonomiky částečně industriální, čemuž dopomohl zejména těžební a důlní průmysl. Za japonské „koloniální éry“ došlo k rapidnímu růstu HDP, importu technologií a k výstavbě infrastruktury (Booth 2007).

Za padesát let japonské vlády nebyla místním obyvatelům poskytnuta možnost reálné politické participace. Pozice ve vládě a obchodu stejně jako odborné a technické práce jim byly zapovězeny. Kulturní vyžití bylo jen velmi omezené. Ačkoliv bylo dosaženo vysokého procenta gramotnosti, znalosti měly sloužit jen efektivnějšímu vládnutí ze strany Japonců (Hung 2000: 238-243).

V průběhu druhé světové války se sešli reprezentanti Velké Británie, USA a Číny v Káhiře, aby byl dohodnut další postup ve válečných operacích a poválečném uspořádání světa. Tato schůzka se mimo jiné týkala budoucnosti Taiwanu. Čína byla zastoupena Čankajškem (Chiang Kai-shek) a ze strany USA a Velké Británie byl i přes odpor Churchilla nakonec vysloven souhlas s návratem Taiwanu Číně (Bakešová – Fürst – Heřmanová 2004: 82-83).

Předání ostrova bylo zahájeno až téměř dva měsíce po ukončení války. Mezitím na Taiwanu působila japonská správa, která v souladu s bezpodmínečnou kapitulací nekladla odpor a spolupracovala na předání čínským autoritám. Vyřešit se musela mimo jiné i repatriace nejen

vojenských posádek dislokovaných na Taiwanu, ale i na 300 000 japonských civilistů.

Prvotní reakce na novou budoucnost byly spíše pozitivní, avšak objevovaly se i obavy. Za války sloužilo mnoho Taiwanců v japonské armádě, jejichž osud byl nyní nejasný a ostrované si byli také velmi dobře vědomi svého materiálního zabezpečení ve srovnání s válkou rozvrácenou Čínou (Bakešová – Fürst – Heřmanová 2004: 84-85). Příjezd nové čínské správy byl ve znamení nadějí v novou budoucnost, poměrně brzo však nadšení opadlo. Na místo guvernéra byl totiž místo některého z místních zasloužilých aktivistů jmenován do čela úřadu Čankajškův prominent, generál Čchen I (Ch'en I). Nová vládní garnitura byla značně zkorumpovaná a hleděla jen na svůj osobní prospěch, k čemuž využívala zkonfiskovaný majetek po Japoncích, jejichž vládnoucí systém převzala. Následoval celkový rozvrat hospodářství, které bylo zasaženo nejenom zpřetrháním svazků s Japonskem, ale hlavně nekompetentními rozhodnutími nové vlády (Liščák 2003: 85-86). Nespokojenost obyvatel neustále vzrůstala. Postupně se objevil i názor, že by Taiwan měl usilovat o nezávislost a stát se suverénním státem. Většina obyvatel však stála o to být součástí Číny, avšak bez Čchen Iho, který v souvislosti s novou připravovanou ústavou prohlásil, že nová ústava nebude na Taiwan aplikována z důvodu „politické retardace“ obyvatel v důsledku japonské okupace (Dillon 2007: 135).

Napětí ve společnosti vyvrcholilo 28. února 1947. Masové demonstrace odstartoval zdánlivě bezvýznamný incident, kdy policisté napadli starou ženu, která se snažila prodat pašované cigarety. Výsledkem byl jeden mrtvý a v atmosféře nespokojenosti působil incident jako katalyzátor. Čchen I přistoupil na požadavky demonstrujících a přislíbil zahájit reformy. Tím získal čas a povolal vojenské posily z pevniny, které demonstrace krvavě potlačily. Jen v měsíci březnu jsou

ztráty odhadovány na 10 000 obětí (Liao 2008: 60-61). Události 28. února způsobily Čchen Iho odvolání, který byl v roce 1949, krátce po příjezdu Čankajška, popraven.

V důsledku událostí na pevnině byl nucen Čankajšek rezignovat na funkci prezidenta a posléze uprchnout na Taiwan, kde mu mezitím připravili půdu pro působení jeho synové. Spolu s Čankajškem se na ostrov přeplavilo na dva miliony dalších osob, především vojáků a příslušníků prominentních vrstev. Dne 1. března 1950 se prezidentem Čínské republiky stal Čankajšek a za dočasné hlavní město bylo vyhlášeno město Taipei. Tímto okamžikem nastalo období „dvou Čín“ (Liščák 2003: 88-90). Krátce po exodu obyvatel na ostrov připravovala ČLR invazi, které by se Taiwan pravděpodobně jen stěží ubránil. Taiwan se ocitl v izolaci a nemohl počítat s podporou žádné z velmocí. Americký prezident H. Truman se dokonce vyjádřil ve smyslu, že se nehodlají angažovat v čínském konfliktu, ani nebudou poskytovat vojenskou či jinou pomoc Taiwanu. Přístup USA se rapidně změnil po vypuknutí Korejské války, kdy se z Taiwanu stal strategický bod v Pacifiku. Následovala vojenská a ekonomická pomoc v řádu desítek milionů dolarů a závazek USA o obraně Taiwanu (Matray 2011).

Ještě před exodem na Taiwan byl Čankajšek v roce 1948 zvolen prezidentem Číny. Vzápětí byly na Čankajškův návrh schváleny mimořádné pravomoci, které by umožnily vypořádat se s „komunistickou rebélií.“ Byly tak přijaty ústavní dodatky, které měly zůstat účinné do doby, než se situace normalizuje, tj. ukončení občanské války a porážka komunistů. Původně dočasná opatření tak trvala několik desítek let. S přesunem Čankajška na Taiwan navíc vstoupil v platnost výjimečný stav (20. května 1949), což vedlo k zrušení svobody shromažďování, zákazu zakládání politických stran a omezení občanských svobod (Liščák 2003: 91). Prostřednictvím zmíněných opatření si Kuomintang uzurpoval

moc a zajistil své pozice na dlouhou dobu dopředu. Volby byly zrušeny, uskutečňovány byly jen tzv. doplňovací volby, které měly doplnit pozice zemřelých funkcionářů. Ty však byly plně pod kontrolou vládnoucí strany, které si vítězství vždy zajistila.

Změny na mezinárodním poli v 70. letech se promítly i do vnitropolitické situace na Taiwanu. V roce 1971 ztratil Taiwan křeslo v Radě bezpečnosti na úkor ČLR. Diplomatická porážka způsobila rozkol ve vládnoucí straně, které se rozštěpila na minimálně dvě frakce. Do čela reformistů se postavil Čankajškův syn Ťiang Ťing-kuo (Chiang Ching-kuo). Ten inicioval do té doby nepředstavitelnou akademickou debatu o povaze režimu a tři roky po smrti svého otce v roce 1975 se ujal funkce prezidenta. Režim se začal velmi postupně liberalizovat, a to právě za přispění rozporuplné osobnosti Ťiang Ťing-kua. Ťiang Ťing-kuo přišel se svým otcem na Taiwan, kde se jako ředitel tajné policie podílel na represích, k čemuž využil zkušenosti ze studií v Moskvě. Poté se stal ministrem obrany, premiérem a nakonec prezidentem, aby režim nasměroval k postupné liberalizaci (Taylor 2001: 770-772).

V roce 1979 navázaly USA diplomatické styky s ČLR, což znamenalo přerušování oficiálního diplomatického vztahu s Taiwanem. Nové vztahy byly kodifikovány v tzv. *Taiwan Relation Act*, čímž USA *de facto* diplomatické vztahy udržely a nadále garantovaly Taiwanu dodávky zbraní (US Department of State 2014).

3.3. Přechod k demokracii na Taiwanu

V průběhu 70. a především 80. let se nálada ve společnosti začala postupně měnit. Konflikt starousedlíků a přistěhovalců již nebyl hlavním tématem ve společnosti. Mezinárodní události vyvolávaly stále větší tlak

na změny. V dubnu 1986 byla založena první opoziční strana, která sice byla prohlášena za nelegální, ale bez dalších důsledků. Ve stejném roce Ťiang Ťing-kuo inicioval komisi pro posouzení možnosti zrušit výjimečný stav. Postupně byla zrušena cenzura, byly omezeny aktivity tajné policie a povoleny kontakty s pevninskou Čínou se všemi důsledky (Bakešová – Fürst – Heřmanová 2004: 138-142).

Na sklonku svého života určil Ťiang Ťing-kuo jako svého nástupce nikoliv svého mladšího bratra či syna, jak by se dalo očekávat, ale Li Teng-chueje (Lee Teng-hui), čímž ukončil tzv. království rodiny Ťiangů (Chiangů) (Liščák 2003: 92). Li Teng-chuej se po smrti Ťiang Ťing-kua ujal pro zbytek funkčního období postu prezidenta a v březnu 1990 byl znovu do funkce potvrzen jako řádný prezident. Li Teng-chuej pokračoval v demokratizačních reformách. Ihned po zvolení vyhlásil amnestii pro politické vězně, zrušil zákaz zakládání politických stran a celkově vytvořil podmínky pro demokratizaci na Taiwanu (Hung 2000: 308-309).

V souvislosti s érou vlády KMT zejména v 60. – 80. letech nelze nezmínit ekonomický rozvoj. Mezi roky 1962 až 1985 rostla taiwanská ekonomika každým rokem téměř o 10 %, což je nejvíce v historii. Důležitější však je, že z ekonomického růstu těžila celá společnost a nikoliv pouze vládnoucí vrstva. Jako hlavní faktor tak masivního růstu se udávají investice do vzdělání. Pro ilustraci v roce 1951 bylo téměř 35% obyvatel starších 6 let negramotných. O dvě dekády později byla negramotnost již v jednotkách procent (Taiwan Yearbook 2006: 43).

V souvislosti s demokratizací se 90. léta stala desetiletím voleb. První volby se konaly do Národního shromáždění v roce 1991, následovaly volby do Výkonného dvora v roce 1992 a Legislativního dvora v roce 1995. Vyvrcholením byla přímá volba prezidenta v roce 1996, kdy byl znovuzvolen Li Teng-chuej (Obuchová 1999: 170-171).

Dalším milníkem byly prezidentské volby z roku 2000, kdy poprvé prohrál zástupce dosud vládnoucího KMT. Volby vyhrál kandidát DPP Čchen Šuej-pian (Chen Shui-bian), což je považováno za symbolické dokončení tranzice. Za jeho působení se Taiwan odklonil od trendu sbližování s ČLR a prosazoval větší nezávislost. Ten samý člověk byl po skončení mandátu v roce 2009 spolu se svou manželkou zatčen a odsouzen na doživotí pro korupci. Trest byl později zmírněn na 20 let vězení (BBC 2011).

V politickém systému se zformovaly dva stabilní bloky, což v poloprezidentském systému způsobovalo ochromení exekutivy, když prezidentem jmenovaná vláda nedisponovala většinou v Legislativním dvoře. Tato situace nastala po volbách do Legislativního dvora v roce 2001 a znovu v roce 2004, kdy většinu sestavil KMT a jeho spojenci, v prezidentských volbách (2004) ale znovu obhájil svůj mandát kandidát DPP Čchen Šuej-pian (Šanc 2009: 112-113). Situace se normalizovala až ve volbách 2008, kdy zástupci KMT vyhráli volby do Legislativního dvora a posléze i prezidentské volby. V roce 2012, kdy se poprvé konaly volby do Legislativního dvora ve stejném termínu jako prezidentské volby, se potvrdila dominance KMT. Prezidentem byl znovuzvolen kandidát KMT Ma Jing-ťiou (Ma Ying-Jeou), v Legislativním dvoře KMT obhájil 64 křesel, což je oproti minulým volbám mírné zhoršení (81 křesel), stále ale stačí k sestavení většiny v 113 členném orgánu (Taiwan Forum 2012).

3.3.1. Související faktory a vyhodnocení

Stěžejním faktorem u taiwanského přechodu k demokracii byla změna ve společnosti. Masivní ekonomický růst byl důsledkem industrializace a investic do vzdělání. Blahobyt nebyl výlučnou výsadou privilegovaných

skupin obyvatelstva. Naopak, z ekonomického růstu těžily téměř všechny sociální skupiny. Nová generace, často studentů vystudovaných v zahraničí, začala stále důrazněji požadovat politické změny. Ostatní obyvatelé, vědomi si ekonomické prosperity, vnímali změny ve společnosti a očekávali změny i na politickém poli. Vládní KMT zareagoval zpočátku malými ústupky a dovolil postupnou liberalizaci. Reformní křídlo v KMT převážilo a následovalo zrušení nejrůznějších zákazů a příkazů (výjimečný stav, cenzura, zákaz vycestovat), což otevřelo dveře pro úplnou demokratizaci (Ženíšek 2006: 150-151).

Mezi hlavní faktory, bez kterých by úspěšná demokratizace byla jen stěží myslitelná, patří v první řadě ekonomický faktor, dále ochota vládnoucí vrstvy k ústupkům a tlak ze zahraničí, především z USA. V neposlední řadě aktivity konkrétních osob ať již z vládnoucí strany či opozice.

Z hlediska typologie se v případě Taiwanu jedná o tzv. přerod (*transformation*). Přerod označuje vývoj, kdy se do čela snahy o ustavení demokracie postavila vládnoucí skupina autoritářského systému (Huntington 2008: 115). To potvrzuje také fakt, že i po přechodu k demokracii byl politický systém ovládnut KMT a až v roce 2000 zvítězil v prezidentských volbách opoziční kandidát.

Zkušenost Taiwanu s demokracií byla téměř nulová. Za pokus o nastolení demokratického režimu může být považována tzv. Republika Taiwan. Ta však vydržela jen několik týdnů a v důsledku událostí ani nedošlo k ustavení demokratických institucí. Republika Taiwan nevycházela z přání a potřeb obyvatelstva, ale byla spíše zoufalým pokusem získat si sympatie jiných demokracií a zabránit tak japonské okupaci. Tato událost je navíc velmi historicky vzdálena, a tak její přínos k etablování nové demokracie je velmi zanedbatelný, ne-li nulový.

Faktor hospodářského rozvoje se pro demokratizaci Taiwanu jeví jako klíčový. Vysoká míra industrializace, ekonomický rozvoj, urbanizace, gramotnost, dominance střední třídy, to vše jsou vlastnosti, které vytváří potenciál pro úspěšnou transformaci (Ženíšek 2006: 146).

Faktor vlivu mezinárodního prostředí byl v případě Taiwanu v zásadě také příznivý. I když v 70. a částečně i v 80. letech byla pozice Taiwanu na mezinárodní scéně oslabena, demokratizační úsilí bylo podpořeno. Paradoxně v důsledku změny postavení Taiwanu v mezinárodním systému (v roce 1971 bylo Taiwanu zrušeno členství v OSN a s tím ztratilo i křeslo v Radě bezpečnosti), došlo k vnitropolitickému otřesu. To byl impulz pro vznik prodemokratických opozičních hnutí. Japonsko a především USA svým tlakem dopomohlo k ukončení autoritářského režimu a nastolení demokracie.

Faktor časového rámce pro etablování demokratického režimu nelze interpretovat zcela jednoznačně. Huntington uvádí, že Taiwan byl v rámci třetí vlny demokratizace až v poslední skupině zemí, tj. okamžik vzniku demokracie nastal až po roce 1990 (Huntington 2008: 264). Na druhou stranu již dlouho předtím probíhala liberalizace režimu, která svým kontinuálním vývojem k demokratickému režimu spěla. Pozdější přechod k demokracii ve srovnání s ostatními státy z třetí vlny se tak nejeví jednoznačně jako negativum. Případ Taiwanu je navíc specifický tím, že jakkoliv pozdě proběhl a do jisté míry kopíroval dění v ostatních demokratizujících státech, byla jeho motivace především vnitřní. Podnět k demokratizaci byl dán shora, hlavní roli hrálo reformní křídlo KMT.

Faktor nenásilného procesu lze v případě Taiwanu v zásadě potvrdit. Podle mého názoru k tomu dopomohl konsenzuální přístup vládnoucí vrstvy a kontinuální vývoj od postupné liberalizace až k plnohodnotnému demokratickému režimu. Přechod byl ušetřen velkých zvrátů a jakkoliv byl přechod delší záležitostí, pomohl k mírové transformaci režimu.

Představitelé KMT si navíc uvědomovali nebezpečí případného silového potlačení opozice, které by je stálo pravděpodobně mnohem větší cenu než při postupné demokratizaci (Ženíšek 2006: 148).

Zajímavý je i výsledek prvních svobodných voleb v roce 1991. Opozici se nepodařilo porazit doposud vládnoucí KMT, jak by se dalo očekávat. Naopak, za kompetentní řešení této riskantní fáze přechodu voliči odměnili KMT vítězstvím ve volbách. Taková situace je v celosvětovém kontextu spíše výjimečná (Reilly 2006: 30).

Stěžejní vývoj k demokratickému režimu na Taiwanu je datován mezi druhou polovinu 80. let až do roku 1992. Někteří autoři jej však chápou jako dlouhodobý proces trvající několik desetiletí. Zmiňované období interpretují pouze jako završení tohoto procesu. Např. Hung-mao Tien rozděluje demokratizační vývoj do tří etap. První etapa je datována mezi roky 1959-71, kdy se Taiwan alespoň z části začal přibližovat tzv. volebním demokraciím. Jakkoliv byly volby omezené, jen na místní úrovni a nebyly vnímány jako ohrožení pozice KMT, umožnily do určité míry taiwanskému elektorátu a odpůrcům KMT participovat na politických procesech.

V 70. letech vlivem vnějších událostí byla do jisté míry zpochybněna legitimita taiwanské vlády, což vyústilo v poptávku po politických reformách. Tyto události odstartovaly tzv. druhé období (1972-85). Vládní autority na tyto události reagovaly větším zapojením původních obyvatel do politického procesu, možností participace ve vládní straně i ve vládě. Hospodářský růst zároveň pomohl částečně oslabit dominantní pozici KMT. Založení DPP bylo výsledkem opakovaných snah opozice o institucionalizaci své pozice. To odstartovalo etapu třetí (1986), která byla jen vyvrcholením liberalizace a v důsledku znamenala celospolečenskou změnu a přechod Taiwanu k demokracii (Tien 1996: 8-10).

S demokratizací přišla i změna v oblasti chápání taiwanské identity a s tou i transformace hlavní štěpné linie v politickém systému. Původní štěpná linie mezi domorodými obyvateli a nově příchozími po konci druhé světové války se do značné míry již vyčerpala a přeměnila se na problematiku národní identity, která v současné době tvoří hlavní téma v politickém systému Taiwanu. Jedna skupina chápe Taiwan jako součást pevninské Číny a proto by také mělo v nějaké podobě dojít ke sjednocení, druhá skupina zdůrazňuje odlišnost Taiwanu a prosazuje permanentní oddělení. Nezanedbatelná není ani skupina na pomezí, která kombinuje prvky z obou přístupů a preferuje současný *status quo*.

Na tyto změny ve společnosti reagoval i stranický systém. Kolem dvou dominantních stran se zformovaly koalice, které obsazují přes 95% všech křesel. Voliči se malým stranám vyhýbají a do jisté míry tak umožnili etablování bipartismu (Reilly 2006: 12; 192).

Politická stabilita Taiwanu vykazuje v regionu nadprůměrné hodnoty. Mezi léty 1992 až 2000 byla průměrná doba vlády 46 měsíců. Jedná se o jeden z nejlepších výsledků, který přesahuje téměř o třetinu regionální průměr (Croissant 2002: 340-341).

V současné době se Taiwan jeví jako konsolidovaná demokracie. Zajímavé je hodnocení podle Bertelsmann Transformation Index, který z téměř 130 zemí vyhodnotil Taiwan jako nejlepší. To samo o sobě hovoří o nadmíru úspěšné tranzici. Ve všech hodnocených kategoriích je hodnocení výborné, dosahující devíti či desíti bodů (viz příloha č. 2). Korupční skandál bývalého prezidenta Čchen Šuej-piena částečně paralyzoval politickou scénu v zemi, na druhou stranu si jurisdikce i v takto exponovaném případě udržela svou nezávislost (BTI 2014c).

V kategorii monopol na násilí (*monopoly on the use of force*) Taiwan obdržel plný počet bodů, a to i přes nevyjasněnou otázku suverenity.

Určité pochybnosti panují v kategorii svobody projevu (*freedom of expression*). Vytýkán je především fakt, že média jsou převážně ovládána podnikateli, kteří vzhledem ke svým aktivitám na pevninské Číně mají zájem o udržení smířlivého postoje k ČLR, což může nezávislost médií zpochybňovat. Navzdory pochybnostem však byla tato kategorie ohodnocena počtem devíti bodů. Stejným počtem bodů jsou hodnoceny i kategorie z bloku politické a sociální integrace (*political and social integration*) jako např. stranický systém (*party system*), sociální kapitál (*social capital*) či zájmové skupiny (*interest groups*). I přes mírný pokles v posledních volbách se volební účast již od 90. let drží mezi 60% až 80%. V prezidentských volbách v roce 2012 přesahovala volební účast 74%, což dokládá značný zájem obyvatel na politické participaci (BTI 2014c).

Organizace Freedom House ohodnotila Taiwan jako svobodnou zemi s ratingem 1.5 (stupnice 1-7). I přes obavy z ovlivňování médií ze strany ČLR státní moc Taiwanu žádným způsobem nezasahuje do sdělovacích prostředků. Taiwan se tak těší v regionu celkem nevídané svobodě médií (Freedom House 2013b).

Situace na Taiwanu je stabilizovaná, přechod k demokracii proběhl až obdivuhodně úspěšně. Zhroucení systému a nástup nedemokratického režimu je v současné době nepravděpodobný. Nejasné postavení v mezinárodní sféře sice způsobuje problémy, avšak obyvatelé si na situaci již přivykli a většina upřednostňuje *status quo* před nejasnými důsledky případných změn jako např. vyhlášení nezávislosti. Taiwan jako nezávislý již *de facto* funguje. K uchování současné situace přispívá i postoj USA, které se zavázaly nezávislost Taiwanu nepodpořit, ale pouze za předpokladu zdržení se násilných akcí ze strany ČLR. V blízké budoucnosti je jak nezávislost, tak sjednocení s ČLR nepravděpodobné (Lin – Roy 2011: 71-77).

4. Komparace

Taiwan i Korea sdílejí řadu společných znaků ve všech různých oblastech, ale i mnoho rozdílů, které však stojí za srovnání. Dějiny obou útvary jsou do velké míry provázány s Čínou, fakticky až do konce 19. století s Čínou intenzivně spolupracovaly, byly na ní závislé či dokonce byly její součástí. Dopad vlivu Číny byl v každé zemi odlišný. Taiwan se postupně stal čínskou součástí, obyvatelé si uvědomovali svou sounáležitost s Čínou a nezřídka se za Číňany i považovali. Korea se integrální částí Číny nikdy nestala, jakkoliv byla Číně podřízena. V Koreji si tak obyvatelé uchovali svou vlastní identitu, která byla od čínské odlišná. Tato linie čínského vlivu byla částečně přerušena s příchodem evropských koloniálních mocností na Taiwan. Korea se celkem úspěšně dokázala evropské kolonizaci ubránit.

Rozmach japonské moci v regionu významně poznamenal Taiwan i Koreu. Obě země však interpretují japonskou okupaci po svém. Taiwan se stal obětí japonské agrese již v roce 1895, Korea oficiálně až roku 1910. Zatímco v Koreji je japonská přítomnost hodnocena téměř výlučně negativně, na Taiwanu je japonské působení vnímáno pozitivněji, někdy až s trochou nostalgie (Chen 1970: 126).

Japonská správa se v průběhu času měnila, ale měla spoustu shodných znaků. Především byla obě území spravována jako kolonie. Korea měla pro Japonce evidentně větší prioritu, její správa tomu ale vždy zcela neodpovídala. Zatímco správce v Koreji odpovídal přímo císaři a ve své moci nebyl prakticky limitován, správce na Taiwanu odpovídal premiérovi a jeho moc byla více omezena. Protože na Taiwan byli do pozice guvernéra posíláni především civilní osoby, došlo také k oddělení moci civilní a vojenské. V Koreji naopak po většinu času vládli představitelé armády, správa tak byla především vojenská. Japonské

právo bylo na Taiwanu aplikováno ve většině oblastí, v Koreji již o poznání méně. V důsledku tak byli Korejci vystaveni mnohem častěji zvůli místní správy. Vzhledem k výše zmíněnému může být překvapující angažovanost místního obyvatelstva. Na Taiwanu nebyli prakticky žádní původní obyvatelé připuštěni k funkcím ve státní správě, místa v ní byla vyhrazena výlučně pro Japonce. V Koreji se celkem běžně místní lidé podíleli na správě a to i v relativně vysokých funkcích (Chen 1970: 149). U obou zemí znamenala japonská okupace rozsáhlou modernizaci země, názory na přítomnost okupační správy jsou však i po několika desetiletích v zásadě odlišné.

Po konci druhé světové války očekávali Korejci zformování nezávislého státu. Na Taiwanu převládala touha k návratu k pevninské Číně, avšak zde si obyvatelé uvědomovali rizika takového rozhodnutí. Naděje vkládané do nového uspořádání zůstaly nevyslyšeny.

Země se staly obětí geopolitických machinací velmocí a byly vtaženy do začínající studené války (Ženíšek 2006: 147). V Koreji vypukla válka, Taiwan se stal útočištěm pro statisíce obyvatel z pevniny. S nimi se na Taiwan přesunula nejistota a hrozba války. Obě země byly v důsledku událostí uměle rozděleny. V obou případech více či méně souviselo rozdělení s vzestupem komunistů a bipolárním rozdělením světa a předurčilo tak jejich existenci. Důsledky těchto událostí nejsou doposud vyřešeny, traumata z této doby zatěžují vztahy oddělených částí dodnes. Jak Taiwan, tak Korea v poválečné době přijímaly značnou rozvojovou pomoc, zejména z USA, na které byly existenčně závislí. To umožnilo vznik autoritářských režimů, kterým paradoxně vnější hrozba dopomohla akumulovat a držet moc.

Ekonomické plány autoritářských vůdců konsolidovaly ekonomiku země a zažehly ekonomický růst. Velký rozdíl však byl v ekonomické struktuře. Korea soustředila svou ekonomickou moc do několika velkých

konglomerátů, Taiwan naopak těžil z množství malých a středně velkých podniků (Park 1990: 118-119). Ekonomický rozvoj byl později jedním ze stěžejních faktorů pádu autoritářských režimů a nastolení demokracie.

Korea a z části i Taiwan se nechaly inspirovat událostmi na Filipínách, které tak rozpoutaly demokratizační procesy (Huntington 2008: 104-106). V regionu se taiwanský a korejský přechod k demokracii stal jedním z neúspěšnějších. Oba státy potvrdily svou odhodlanost dále rozvíjet demokracii. Tento fakt nezměnila ekonomická krize v případě Koreje, ani vítězství opozičního kandidáta Čchen Šuej-piena v prezidentských volbách na Taiwanu v roce 2000.

V obou zemích byl sledován podobný přístup. Politické reformy byly zahájeny se souhlasem vládnoucí vrstvy a paradoxně v prvních svobodných volbách nezvítězila opozice, ale dosavadní představitelé (Reilly 2006: 8; 31).

Juhan Lee ve svém článku definuje shodné vlastnosti demokratizačních procesů v Asii. Téměř ve všech případech byli do procesu zapojeni univerzitní studenti, kteří dopomohli k rozšíření demonstrací proti autoritářským režimům. Jako stěžejní je označována i role střední třídy, která byla základnou nespokojenosti. Kombinace těchto faktorů, tj. studentského aktivismu a podpora střední třídy dopomohla k rozšíření prodemokratických protestů. Navíc mobilizace společnosti vydržela až do chvíle, než byla očekávání splněna (Lee 2002). Jakkoliv byly jednotlivé vlastnosti více či méně odlišné, v zásadě se v případě Koreje i Taiwanu naplnily.

Obecně je proces přechodu k demokracii velmi nejistou a nestabilní záležitostí. Nezřídka se proces zvrhne v násilí. Tento scénář se v Koreji ani Taiwanu nenaplnil. Obě země o procesu obstály nad očekávání dobře a v současné době se zdají být standartními etablovanými demokraciemi.

Přechod k demokracii a následná konsolidace se evidentně zdařila, na druhou stranu menší problémy se zkoumaným zemím úplně nevyhnuly. Příkladem může být korupce v nejvyšších patrech politiky. Podobný je i osud těchto aktérů. Bývalý korejský prezident Ro-Mu-hjon v průběhu vyšetřování spáchal sebevraždu, taiwanský exprezident Čchen Šuej-pien byl odsouzen k několikaletému vězení, kde se neúspěšně pokusil o sebevraždu (NFP 2009). Tyto dva případy, jakkoliv jsou jen špičky ledovce, ilustrují podobné problémy a výzvy, kterým musí nové demokracie čelit.

5. Závěr

Při zpracování této práce byla použita metoda diachronní a synchronní komparace na případech Koreje a Taiwanu. Cílem bylo poskytnout analýzu politického vývoje zmiňovaných států do současné doby a následně je porovnat. Dále pak potvrdit či vyvrátit Huntingtonovu teorii o předpokladech k úspěšnému přechodu k demokracii aplikováním na zcela konkrétní příklady.

Výsledkem komplexní analýzy diachronní linie je zjištění, že podobné historicko-politické pozadí předurčuje systém, i přes řadu odlišných faktorů, v podstatě k velmi podobnému jednání stejně jako stanovuje do jisté míry shodné výzvy do budoucnosti. V této práci lze vysledovat určité trendy a vzorce chování, které obě země do určité míry spojují. Téměř po celou dobu existence byl vývoj zkoumaných států určován okolními mocnostmi, které více či méně určovaly jejich *raison d'être*. Není náhodou, že tyto mocnosti byly pro oba státy stejné. To souviselo se vzestupem moci dané mocnosti v regionu. V první řadě se jednalo o Čínu, později o Japonsko a v nedávné minulosti a prakticky i v dnešní době se jedná o USA. Z dějin obou zemí lze vysledovat, že další systémová změna bude do určité míry souviset s působením a mocenskými ambicemi zmíněných států. Takovou změnou může být například případné sjednocení. V kontextu několika-set-letého vývoje je pravděpodobné, že tato či jiná výzva vyvstanou ve stejném časovém období, stejně jako není úplně nepravděpodobná šance podobného vývoje.

Dnešní situace se může zdát jako nestálá, a to především z důvodu rozděleného poloostrova a faktického válečného stavu v případě Koreje či z důvodu nedořešeného statutu Taiwanu v mezinárodním prostředí a vůbec jeho vztahu s Čínou. V současné době jsem však nezachytil

žádné signály, které by nasvědčovaly radikálně odlišnému vývoji v dalších desetiletích. Tuto tezi podporuje i postoj hlavních mocností v regionu, které v posledních dekádách evidentně preferují *status quo* před vyhrocením situace.

Při zkoumání fáze přechodu k demokracii byly identifikovány nejen hlavní faktory, které byly impulzem pro demokratizaci, ale i způsob přechodu. Ačkoliv nebyl dle Huntingtonovy typologie způsob přechodu k demokracii totožný (v Koreji se jednalo o výměnu, na Taiwanu o přerod), hlavní faktory byly velmi podobné. V obou případech za nejdůležitější považují ekonomický faktor, a to i s přihlédnutím k rozdílné struktuře hospodářství.

V úvodu byl zároveň zmíněn cíl aplikovat Huntingtonovy obecné předpoklady pro úspěšný přechod k demokracii na konkrétní případy a vyhodnotit jejich relevanci. Výsledkem je zjištění, že pro zdárné ustavení demokratického režimu a jeho následnou konsolidaci není nezbytně nutné splnit všechny definované požadavky. V případě Koreje a Taiwanu nedošlo k naplnění všech stanovených faktorů, i přes to se výstupní data nevládní organizace Freedom House či institutu BTI shodují a hodnotí obě země jako konsolidované demokracie, které si v procesu tranzice vedly nadmíru úspěšně. Jeden z Huntingtonových předpokladů se navíc ukázal být v přímém rozporu s událostmi jak v případě Koreje, tak Taiwanu.

Huntington totiž tvrdí, že čím později demokratizace proběhne (v rámci třetí vlny), tím se snižuje šance na její úspěšnost. Toto tvrzení vychází především z předpokladu, že dřívější demokratizace je způsobená dominantně z vnitropolitické iniciativy a má tak větší šanci na úspěch než u zemí, kde byla demokratizace důsledkem spíše vnějších okolností a tedy bylo využito „lavinového efektu.“ I u států, kde proběhla demokratizace později, byla vnitropolitická snaha k demokratizaci

významná. Navíc byla obohacena o zkušenosti z ostatních zemí, jejichž kroky byly do značné míry následovány a staly se tak přímou inspirací k ustavení demokratického režimu. Pozdější zahájení demokratizace naději na úspěch žádným způsobem nesnížilo, spíše šanci zvýšilo. A to především z důvodu, že k vnitropolitickému faktoru, jenž byl hlavní příčinou demokratizace u zemí z dřívější fáze, se přidal ještě faktor vnější, tj. vliv okolních zemí. Původní faktor tedy podle předpokladu nevymizel, naopak byl ještě podpořen příklady druhých a vědomím, že i cesta k demokracii může být úspěšná. Příklad Koreje i Taiwanu tak prokázal naprostý opak.

Po uplatnění teoretických předpokladů na konkrétní případy přechodu k demokracii u případů Koreje a Taiwanu lze konstatovat, že naplnění definovaných předpokladů sice napomáhá úspěšnému přechodu k demokracii, avšak absolutnost předpokladů prokázána nebyla. Huntingtonovy teoretické předpoklady jsou tak pro praxi relevantní jen částečně. Jeden z nich podle mého názoru selhal úplně.

Korea i Taiwan fázi přechodu k demokratickému zřízení a následnou konsolidaci úspěšně zvládly. Obě země tak mohou být příkladem úspěšného přechodu k demokracii nenásilným způsobem, který by mohl být inspirací pro ostatní země nejen v regionu, ale prakticky na celém světě.

Seznam použité literatury a pramenů:

ACDA (1970). *The Neutral Nations Supervisory Commission In Korea* (<http://oldsite.nautilus.org/DPRKBriefingBook/armistice/NeutralNationsSupervisoryCommission1970.pdf>, 20. 2. 2014), s. 3-66.

Adelman, Irma (1997). Social Development in Korea, 1953-1993. In: Cha, Tong-se – Kim, Kwang Suk – Perkins, Dwight Herald eds., *The Korean Economy 1945-1995: Performance and Vision for the 21st Century* (Seoul: Korean Development Institute).

Bakešová, Ivana – Fürst, Rudolf – Heřmanová, Zdenka (2004). *Dějiny Taiwanu* (Praha: Nakladatelství Lidové Noviny).

BBC (2011). *Taiwan ex-president Chen Shui-bian gets extra jail term*. 26. 8. 2011.

Booth, Anne (2007). Did it Really Help to be a Japanese Colony? East Asian Economic Performance in Historical Perspective. *The Asia-Pacific Journal: Japan Focus* (http://japanfocus.org/site/make_pdf/2418, 25. 3. 2014).

BTI (2014a). *BTI Goals* (<http://www.bti-project.org/about/goals/>, 25. 2. 2014).

BTI (2014b). *South Korea Country Report* (<http://www.bti-project.org/reports/country-reports/aso/kor/index.nc#chap1>, 27. 2. 2014).

BTI (2014c). *Taiwan Country report* (<http://www.bti-project.org/reports/country-reports/aso/twn/index.nc#summary>, 25. 2. 2014).

Cabada, Ladislav (2009). Politický systém Korejské republiky. In: Šanc, David – Ženíšek, Marek a kol., *Pacifická Asie Z politologické perspektivy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 65-98.

Chaw, Shan-lin (2007). *Democratic Consolidation and Foreign Relations Under Lee Myung-Bak*. SAIS U.S. – Korea Yearbook (<http://uskoreainstitute.org/wp-content/uploads/2010/05/YB07-Chapt14.pdf>, 25. 3. 2014), s. 177-189.

Chen, Edward I-te (1970). Japanese Colonialism in Korea and Formosa: A Comparison of The Systems of Political Control. *Harvard Journal of Asiatic Studies* Vol. 30, s. 126-158.

Chiu, Hsin-hui (2008). *The Colonial 'Civilizing Process' in Dutch Formosa, 1624-1662* (Leiden: Brill).

Choi, Hyup (2002). *What Changes the Seoul Olympiad Have Brought About? : A View From Kwangju* (http://osc.dyu.edu.tw/olympic/con_htm/c3pdf/c3009.PDF, 28. 2. 2014), s. 1-10.

CIA (2014a). *Korea, South* (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ks.html>, 18. 2. 2014).

CIA (2014b). *Taiwan* (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tw.html>, 25. 3. 2014).

Constitutional Court of Korea (2014). *The Constitution of the Republic of Korea* (http://english.ccourt.go.kr/home/att_file/download/Constitution_of_the_Republic_of_Korea.pdf, 18. 2. 2014), s. 1-43.

Croissant, Aurel (2002). Electoral Politics in Southeast and East Asia: A Comparative Perspective. In: Croissant, Aurel – Bruns, Gabriele – John,

Marei eds., *Electoral Politics in Southeast & East Asia* (Singapore: Friedrich Ebert Stiftung), s. 321-368.

deLisle, Jacques (2012). Taiwan's 2012 Presidential and Legislative Elections: Winners, Losers, and Implications. *Foreign Policy Research Institute* (<http://www.fpri.org/enotes/2012/201201.delisle.taiwan.pdf>, 25. 3. 2014).

Dillon, Dana (2007). *The China Challenge: Standing Strong Against the Military, Economic and Political Threats That Imperil America* (Maryland: Rowman & Littlefield).

Dvořáková, Vladimíra – Kunc, Jiří (1994). *O přechodech k demokracii* (Praha: SLON).

Eckert, Carter, J. – Lee, Ki-Baik – Lew, Young, I. – Robinson, Michael – Wagner, Edward, W. (2001). *Dějiny Koreje* (Praha: Nakladatelství Lidové Noviny).

Elman, Benjamin (2013). The "Rise" of Japan and the "Fall" of China after 1985. In: Yangwen, Zheng ed., *The Chinese Chameleon Revisited* (Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing), s. 143-173.

Ford, Shawn (1997). *The Failure of the 16th Century Japanese Invasions of Korea*. University of Hawaii (<http://www2.hawaii.edu/~sford/research/turtle/>, 16. 2. 2014).

Freedom House (2014). *Freedom in the world* (<http://www.freedomhouse.org/report-types/freedom-world#.UxOfPuN5OxU>, 25. 2. 2014).

Freedom House (2013a). *South Korea* (http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2013/south-korea#.U01U61V_um4, 25. 2. 2014).

Freedom House (2013b). *Taiwan*
(http://www.freedomhouse.org/report/freedom-press/2013/taiwan#.UzxXTqh_um4, 25. 2. 2014).

Göbel, Christian (2012). The Impact of Electoral System Reform on Taiwan's Local Factions. *Journal of Current Chinese Affairs* Vol. 41 (3), s. 69-92.

Hamel, Hendrick (2011). *Hamel's Journal And A Description Of The Kingdom Of Korea 1653-1666* (Seoul: Royal Asiatic Society).

Han, Sungjoo (1974). *Failure of Democracy in South Korea* (Berkeley: University of California Press).

Hao, Yufan – Zhai, Zhihai (1990). China's Decision to Enter the Korean War: History Revisited. *The China Quarterly* (121), s. 94-115.

Heo, Uk – Roehring, Terence (2010). *South Korea since 1980 (The World Since 1980)* (Cambridge: Cambridge University Press).

Heylen, Ann (2012). Taiwan's Historical Relations with Europe: Perspectives on the Past and the Present. In: Damm, Jens – Lim, Paul eds., *European Perspectives on Taiwan* (Wiesbaden: Springer VS), s. 27-46.

Hoare, James E. – Nahm, Andrew C. (2004). *Historical Dictionary of the Republic of Korea* (Lanham: Scacrecrow Press).

Hollman, Viktor (2010). Korea – zázrak na řece Han. *Ihned.cz* 1. 2. 2010
(<http://modernizeni.ihned.cz/c1-40245060-korea-zazrak-na-rece-han>, 20. 2. 2014).

Hung, Chien-chao (2000). *A History of Taiwan* (Rimini: Gambalunga).

Huntington, Samuel (1991a). Democracy's Third Wave. *Journal of Democracy* Vol. 2 (2), s. 13-34.

Huntington, Samuel (1991b). How Countries Democratize. *Political Science Quarterly* Vol. 106 (4), s. 579-616.

Huntington, Samuel (2008). *Třetí vlna Demokratizace na sklonku dvacátého století* (Brno: CDK).

IMF (2014). *World Economic Outlook Database* (https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=52&pr.y=15&sy=2010&ey=2017&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=528&s=NGDP_R%2CNGDP_RPCH%2CNGDP%2CNGDPD%2CNGDP_D%2CNGDPRPC%2CNGDPPC%2CNGDPDPC%2CPPPGDP%2CPPPPC%2CPPPSH%2CPPPEX%2CNID_NGDP%2CNGSD_NGDP%2CPCPI%2CPCPIPCH%2CPCPIE%2CPCPIEPCH%2CTM_RPCH%2CTMG_RPCH%2CTX_RPCH%2CTXG_RPCH%2CTXGO%2CTMGO%2CLUR%2CLE%2CLP%2CGGR%2CGGR_NGDP%2CGGX%2CGGX_NGDP%2CGGXCNL%2CGGXCNL_NGDP%2CGGSB%2CGGSB_NPGDP%2CGGXWDG%2CGGXWDG_NGDP%2CNGDP_FY%2CBCA%2CBCA_NGDPD&grp=0&a=, 25. 3. 2014).

Inter-Parliamentary Union (2014). *Republic of Korea Kuk Hoe (National Assembly)* (http://www.ipu.org/parline-e/reports/2259_E.htm, 18. 2. 2014).

Jang, Jinhyeok (2008). Legislative Elections in South Korea. *Rice University*. 7. 2008. (<http://oiss.rice.edu/content.aspx?id=116>, 18. 2. 2014).

Janoš, Jiří (2007). *Japonsko a Korea: dramatické sousedství* (Praha: Academia).

Kawasaki, Yutaka (1996). Was the 1910 Annexation Treaty Between Korea and Japan Concluded Legally? *Murdoch University Electronic Journal of Law* Vol. 3 (2).

Kim, Byung-Kook – Vogel, Ezra F. eds. (2011). *The Park Chung Hee Era: The Transformation of South Korea* (USA: Harvard University Press).

Lamley, Harry (1968). The 1895 Taiwan Republic: A Significant Episode in Modern Chinese History. *The Journal of Asian Studies* Vol 27 (4), s. 739-762.

Lee, Juhan (2002). Primary Causes of Asian Democratization. *Asian Survey* Vol. 42 (6), s. 821-837.

Lee, Ki-baik (1988). *A New History of Korea* (Cambridge Massachusetts: Harvard University Press).

Lee, Kwang-Suk (2009). *A final flowering of the developmental state: the IT policy experiment of the Korean information infrastructure, 1995-2005*. University of Wollongong (<http://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1247&context=artspapers>, 25. 3. 2014), s. 1-26.

Lee, Chong-Sik (1985). Why did Stalin accept the 38th parallel? *Journal of Northeast Asian Studies* Vol. 4 (4), s. 67-74.

Lee, Young-Gwan (2012). American Image of President Park Chung-Hee of the Republic of Korea: Park Chung-Hee's Death and American Newspapers. *Global Journal of Human Social Science* Vol. 12 (5), s. 17-20.

Liao, Cynthia (2008) The February 28 Incident. *Stanford Journal of East Asian Affairs* Vol. 8 (1), s. 56-66.

Lin, Cheng-yi – Roy, Dennis (2011). A Status Quo with Different Interpretations: Taiwan, China, the United States, and Security in the Taiwan Strait. In: Lin, Cheng-yi – Roy, Dennis eds., *The Future of United States, China, and Taiwan Relations* (New York: Palgrave Macmillan), 71-100.

Lin, Justin Lifu (2012): *Demystifying the Chinese Economy*. (New York, Cambridge University Press).

Liščák, Vladimír (2003). *Taiwan* (Praha: Libri).

Matray, James (2011). Beijing and the Paper Tiger: The Impact of the Korean War on Sino-American. *International Journal of Korean Studies* Vol. XV (1), s. 155-186.

Minns, John (2001). Of miracles and models: the rise and decline of the developmental state in South Korea. *Third World Quarterly* Vol. 22 (6), s. 1025-1043.

MOFA (2014). *Diplomatic Allies* (<http://www.mofa.gov.tw/EnOfficial/Regions/AlliesIndex/?opno=f8505044-f8dd-4fc9-b5b5-0da9d549c979>, 25. 3. 2014).

NFP (2009). Ah-Bian Does Not Measure up to Roh Moo-hyun, but We Hope It Does Not Mean that Taiwan Is Inferior to Korea (<http://www.taiwannpfnews.org.tw/english/page.aspx?type=article&mnum=113&anum=6332>, 25. 3. 2014).

Obuchová, L'ubica (1999). *Číňané 21. století* (Praha: Academia).

Olša, Jaroslav, jr. (2013). Prelude of Communist Fraternity. Interaction of Czechoslovakia and Korea from World War II until the End of the Korean War. In: Sa, Jongmin – Hong, Seungju – Olša, Jaroslav, jr. eds., *The Korean Peninsula after the Armistice as Seen by Czechoslovak Delegates*

to the Neutral Nations Supervisory Commission 1953-1956 (Seoul: Museum of History), s. 234-241.

Park, Yung Chul (1990). Development Lessons from Asia: The Role of Government in South Korea and Taiwan. *The American Economic Review* Vol. 80 (5), s. 118-121.

Park, Chong-Min – Shin, Doh-Chull (2006). Do Asian Values Deter Popular Support for Democracy in South Korea? *Asian Survey* Vol. 46 (3), s. 341-361.

Rees, David (1988). *A Short History of Modern Korea* (New York: Hippocrene Books).

Reilly, Benjamin (2006). *Democracy and Diversity: Political Engineering in the Asia-Pacific* (New York: Oxford University Press).

Reilly, Benjamin (2007). Electoral Systems and Party Systems in East Asia. *Journal of East Asian Studies* Vol. 7 (2), s. 185-202.

Rescher, Nicholas ed. (1999). *Freedom in the World: 1998-1999: The Annual Survey of Political Rights and Civil Liberties* (New York: Transaction Publishers).

Rosůlek, Přemysl (2009). Politický systém Filipín. In: Šanc, David – Ženíšek, Marek a kol., *Pacifická Asie Z politologické perspektivy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 135-161.

Rudé právo (1953). Dohoda o repatriaci válečných zajatců v Koreji podepsána. 9. 6. 1953, s. 4.

Říchová, Blanka (2007). Komparativní politologie. In: Cabada, Ladislav. – Kubát, Michal a kol., *Úvod do studia politické vědy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 68-95.

Říchová, Blanka (2000). Teorie přechodů. In: Říchová, Blanka, *Přehled moderních politologických teorií* (Praha: Portál) s. 241-256.

Smith, D. Warren (1990). *European Settlements In The Far East* (London: Sampson Low, Marston & Company).

Šanc, David (2009). Politický systém Taiwanu. In: Šanc, David – Ženíšek, Marek a kol., *Pacifická Asie Z politologické perspektivy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 99-134.

Taiwan Forum (2012). *Taiwan's 2012 Presidential & Legislative Elections: Results & Analyses* (http://www.taiwanthinktank.org/page/english_attachment_1/2342/20120115_Taiwan_Forum_-_Press_Release.pdf , 25. 3. 2014).

Taiwan Yearbook 2006 (2006). (Taipei: Government Information Office).

Taylor, Jay (2001). The Generalissimo's Son: Chiang Ching-kuo and the Revolutions in China and Taiwan. *The China Quarterly* Vol. 167, s. 770-772.

TDP (2014). *Treaty of Shimonoseki* (<http://www.taiwanbasic.com/treaties/Shimonoseki.htm>, 25. 3. 2014).

Tien, Hung-mao (1996). Elections and Taiwan's Democratic Development. In: Tien, hung-mao ed., *Taiwan's Electoral Politics and Democratic Transition* (New York: East Gate Book), s. 3-27.

Tsai, Chia-hung – Chao, Shuang-Chun (2008). Nonpartisans and Party System of Taiwan. *Journal of Asian and African Studies* Vol. 43 (6), s. 617-618.

US Department of State (2014). *Taiwan Relations Act* (http://photos.state.gov/libraries/ait-taiwan/171414/ait-pages/tra_e.pdf, 25. 3. 2014), s. 1-9.

Wang, Gabe (2006). *China and the Taiwan Issue: Incoming War at Taiwan Strait* (Lanham: University Press of America).

Wilson, Thomas Woodrow (1918). *President Woodrow Wilson's Fourteen Points* (http://avalon.law.yale.edu/20th_century/wilson14.asp, 16. 2. 2014).

World Bank Group (2014). *Gross domestic product* (<http://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf>, 18. 2. 2014), s. 1-4.

Ženíšek, Marek (2006). *Přechody k demokracii v teorii a praxi* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Resumé

The title of this thesis is Comparison of Political Systems: Korea and Taiwan. The main goal is twofold: to summarize and subsequently compare political systems development focusing on nineteenth and twentieth century as well as to analyze transition to democracy and its causes. The methodology used is a combination of diachronic and synchronic comparative method.

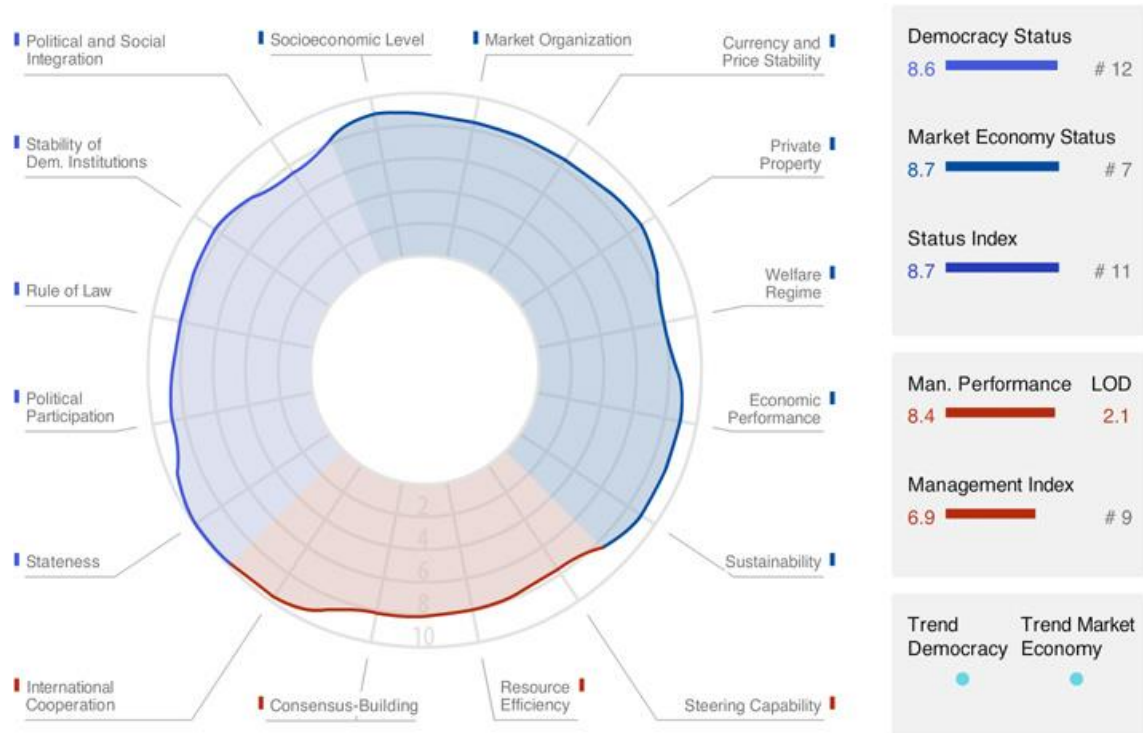
Korea and Taiwan had been chosen for its common features which makes it a suitable topic for comparison. Not only these countries were heavily influenced by the same states but they also share the experience of authoritarian rule or massive economic growth. Japanese occupation, non-democratic government, confucian society, democratization. These are all examples that Korea and Taiwan share to some extent. The purpose of this part is to compare Korean and Taiwanese political system considering the common features mentioned above.

Second part of this paper deals with transition to democracy. The aim was to analyze factors that enabled democratization using Huntington's Third Wave hypothesis. Finally, the level of development of Korean and Taiwanese democracy has been evaluated considering the outcomes of Freedom House or Bertelsmann Stiftung's Transformation Index statistics.

The conclusions are drawn in the last chapter. According to the research I made both Korea and Taiwan have developed into a healthy democracies. However, the Huntington's hypothesis have partly failed in defining essential factors for successful democratization.

Přílohy

Příloha č. 1: BTI 2014 – South Korea Country Report. Zdroj: BTI 2014b.

Příloha č. 1: BTI 2014 – Taiwan Country Report. Zdroj: BTI 2014c.

